

Danny

2020

Společnost
Josefa Škvoreckého

**Josef Škvorecký na své náhodské lavičce
v nelehkých časech koronavirových**

Foto Lydia Baštecká

Vážení čtenáři,

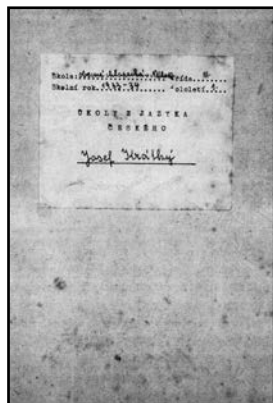
rok 2020 nás všechny vytrhl z poklidu, který jsme si při všem spěchu a všeobecné společenské nervozitě vlastně ani neuvědomovali. Čínská chřipka, již se v zájmu politické korektnosti říká „nový typ koronaviru“, zasáhla do života naší země nevidaně. Uzavřela divadla, kina, koncertní sály, sportovní stadiony, restaurace a často i naše pracoviště: pojem home office v Česku zdomácněl již napříč všemi generacemi. Ochromena byla i činnost SJS: po mnoha a mnoha letech se nám (prozatím) nepodařilo uspořádat dokonce ani valnou hromadu. Po krátkém uvolnění během léta, kdy někteří z nás kupodivu vyjeli i do ciziny (což se ještě počátkem června jevílo naprosto nereálně), se totiž na podzim vrátil covid i restrikce.

Média straší, varují i vyhrožují, částečně však našťestí také informují. Někteří z nás panikaří, jiní jsou už tím vším unavení, někteří se odevzdali osudu a jiní se smějí, jak se svět zbláznil. Neexistuje „správný postoj“, ba ani jeho konkrétní představa. Neshodnou se na ní koneckonců ani lékaři, tak jak bychom to mohli dokázat my ostatní?

Atmosféra v zemi nemohla nepoznamenat ani přípravu nového Dannyho. Když nám Lydia Baštecká poslala do redakce svůj snímek náchodské lavičky, na němž jasně vidíme, že roušku si letos musel nasadit i náš nejoblíbenější klasik, připojila pochybnost, jestli čtenáři nebudou takový obrázek už považovat za klišé. Možná ano, říkám si, ostatně i mně se tak – přiznám se – v první chvíli jevil. Pro budoucnost je však tato fotografie především autentickým dokladem těžkého období, kterým právě procházíme, ale i hořkého humoru, který je české mentalitě po generace vlastní. Přejme si, aby zůstala právě jen historickým dokladem, nikoli trvalým varovným mementem.

Danny 2020

V listopadu 2020 vydala Společnost Josefa Škvoreckého. Připravil Michal Příbáň. Adresa: Úvoz 108, 602 00 Brno. E-mail: kristof@skvorecky.cz. Web: <https://www.skvorecky.cz>. Spolupráce na realizaci: Libor Rambousek, Marek Souček a Jan Anděl. Technická spolupráce: Kontura design. ISSN: 0862-772X.

ŽIVOT V NAŠEM MĚSTĚ (POJEDNÁNÍ)

Josef Škvorecký

Příběhy rodiny Josefa Krátkého, žáka III. B obecné školy chlapecké v K., mají zajímavou historii i prehistorii. Jejich historie je vcelku známá: jednotlivé povídky četl Josef Škvorecký v textapealech divadla Paravan, které založil Jiří R. Pick a v jehož souboru jako zpěvačka vystupovala Zdena Salivarová. Poté z nich sestavil knížku, která vyšla roku 1965 v Mladé frontě pod názvem Ze života lepší společnosti. Volně navazující povídky, publikované v dalších letech časopisecky a také ve výboru Hořkej svět, autor sestavil do souboru Ze života socialistické společnosti, který učinil součástí knihy Ze života české společnosti (Toronto 1985). Rodina Krátkých však změnila příjmení: vypravěče příběhů z první republiky autor nyní vybavil jménem Josef Macháně, vypravěče z let padesátých Vasil Machanin – a v osmdesátých letech nesli jejich potomci, hrdinové třetího dílu Ze života exilové společnosti, jméno McHane. Škvoreckému se tak ve třech variacích podobného jména podařilo výmluvně charakterizovat vnější podmínky života svých hrdinů. Znalci autorova díla vědí, že několik povídek, otištěných v různých novinách a časopisech, Škvorecký do souborného vydání nezahrnul a „milost“ jim neudělil ani při přípravě příslušného svazku svých Spisů (vyšel roku 2004 edičně připraven Milenou Vojtkovou, která všechny tyto případy pečlivě zaznamenává v ediční poznámce).

Příběhy rodiny Krátkých se však oproti dosavadnímu mínění literárních historiků nezrodily až v souvislosti se Škvoreckého pohostinskými vystoupeními v Paravanu. Díky Tomáši Mazalovi, který v posledních letech jejího života navštěvoval někdejší Škvoreckého spolužačku Marii Štichovou, máme k dispozici rukopisný text Úkoly z jazyka českého, který Josef Škvorecký napsal koncem roku 1952 a věnoval jej Marii k vánocům. Jde o méně propracovanou, ale zato rozsáhlejší verzi povídky Společenský život v našem městě, která byla později zařazena jako první číslo knižního souboru. Rukopis má 28 stran textu a autor jej vlastnoručně ilustroval. Na následující stránky zařazujeme dva úryvky z povídky, které v tištěné verzi chybějí, případně se od ní významně liší. Jeden z nich nabízíme v obrazové reprodukci originálu, druhý ve věrném přepisu. (red.)

1. cvičení.
(1. domácí)

2. srpna 1933

Život v našem městě.
(Pojednání)

Ymenuji se Josef Krátký.
Ysem rákem III. b. obecní školy chlapec.
Mé v Páichodě. Jest to průmys-
lové město na kladském pome-
zí. Jest to staroslavné město.
Jest tu zámech, jenž abudoval
Yjiri Kron. Ve městě jest při-
mysl textilní a gumovníký.

Starší můj bratr jest Petr. Jest
student septimý b. státního red-
něho gymnasia v Páichodě. Mo-
je sestra jest Blanka. Jest stu-
dentka kvintý b. totěz ristaru.
Můj otec jest dirigentem ban-
ky pro obchod a průmysl. Těš
jest velmi velibý a těčký. Mo-

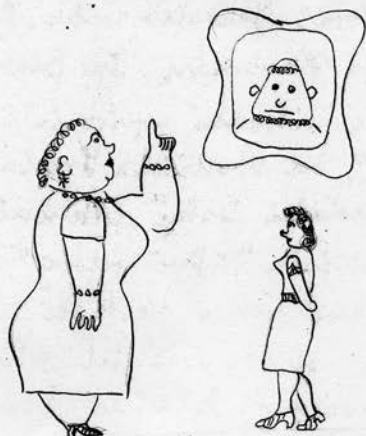
je matka jest milostivá paní. Tak-
léž máme paní jenž meje
schody a nádoby. Jenž jí
slyšby od oběda. Když ma-
ši jdou do společnosti jest
se mnou a knížky čte mi.
Měli usnu. Jest velmi již
stara. Právila že bolí
jí kolena. Její dcera jest
šlechta. Takléž jest stara.

Mati právila že jest to
šlechta. Avšak chodí velmi
špatně neb vyskočila z
okna neb hranil jí jeden
pán. Rozzlobila ho neb
nalila na něj vítriol. Spad-
la na pumpu. Těž byla v
Karlovicech. Mati právila že
lepší se tam sáčky. Máje
sestra Blanka jest šestnáct
let stara. Ona chodí do ka-

menní školy Maru Malé. Těž chodí tam Yitka
Mejerchlebova jenž jest heška. Mně líbí se. Je-
jí bratr jest Přema. Jenž jest můj přítel. Je-
jich otec jest velkoobchodník. Těž chodí tam

Kana Hartmanová. Jest to dcerou stavitele. Její bratr jest učitelem Blanky. Máti pravidla Blance aby držela se ho neb jest to slušný chlapec z dobré rodiny. Tu Blanka

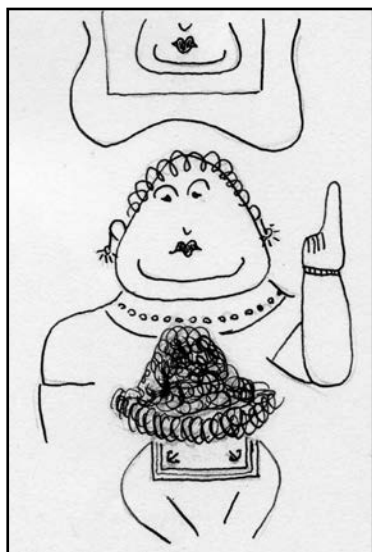

měla narozeniny pořádky večer. Upekli mnoho dortů. A mají říšky a svíčkovou. Neměl jsem tam aniž poradával jsem hličovou dírkou. Blanka měla nové šaty. Tu strojila se dlouho. Byly tam:

Yitka Nejezchlebovi, Jiřina Nejedlová, Kana Hartmanová, Eva Vejvodová a Jaroslava Fiblová. Jest to dínka mého bratra Celba jení taktéž byl tam. Jest to dcerou zemědělského rady. Ve svém pohoji líbal ji. Aniž neviděli mě. Jest to dcerou pana rady Fiblona jení jest předsedou mysliveckého spolku "Lan." Taktéž byl tam Jaroslav Celba jení hraje na klavír. Taktéž byli tam Josef Král, Ladislav Čerých, Pavel Jeym a Josef Škvrchý jení nosí brýle. Taktéž hraje na klavír.

Těž hrál jsem divadlo: „Naši furianti.“ Jest to český kus od Vladimíra Stroupežnického. Jest dlouhý. Hrál jsem vesnickou mládež. Hráli jsme v hospodě. Křičeli jsme: „Palič. Palič.“ Načež jsme poté dostávali u pultu opravdovou limonádu. Stále pili jsme ji neb byla chutná. Stále Voženil chtěl ještě neb jest chudý. Poté zapomněl odejít z jeviště. Pročež otec vzal ho za ucho a vyvedl. Za kulisami pan učitel dal mu pohlavek. Jenž hrál se slečnou Ungrovou. Jest to dcera pana Ungra jenž jest cukrářem. U něho hraje se stolní fotbal. Kamž chodí můj bratr Petr když neumí. Když neumí chodí tam a kouří. Taktěž hraje. Taktěž chodí tam i jiní. Jednou přišel tam pan profesor Starý jenž sdělil to otcí. Jenž Petrovi odňal apanáž. Avšak Petr vypůjčil si peníze od Evžena Kaděry. Avšak nevrátil mu je. Poté oznámil to Evžen Kaděra svému otcí jenž jest disponentem banky pro obchod a průmysl. Jenž sdělil to mému otcí. Poté otec uložil mu hausarest. Slečně Ungrové slušelo to velmi. Jest hezčí než milostivá paní Nesládková. Jest taktěž mladší. Pročež hrála dříve ve spolku divadelních ochotníků „Mladá scéna“. Jest to jiný spolek. Předsedou jest Josef Sokol. Jest to syn majitele továrny na koňské maso. Avšak naše Blanka nesmí tam hráti. Máti pravila: „Kde hrají holky z Kašparáku tam nemůže děvče tvého společenského postavení choditi.“ Avšak Blanka pravila: „Avšak Vlasta Ungrová také tam chodí.“ Avšak máti odvětila: „Ona jest jen dcera cukráře. Avšak ty jsi dcerou bankovního ředitele.“ Blanka pravila: „Avšak Petr smí tam hráti.“ Avšak máti odvětila: „Petr je hoch avšak ty jsi děvče.“

Pokaždé chodíme tam když hrajou. Avšak nemají krásný sál. Jenž mají

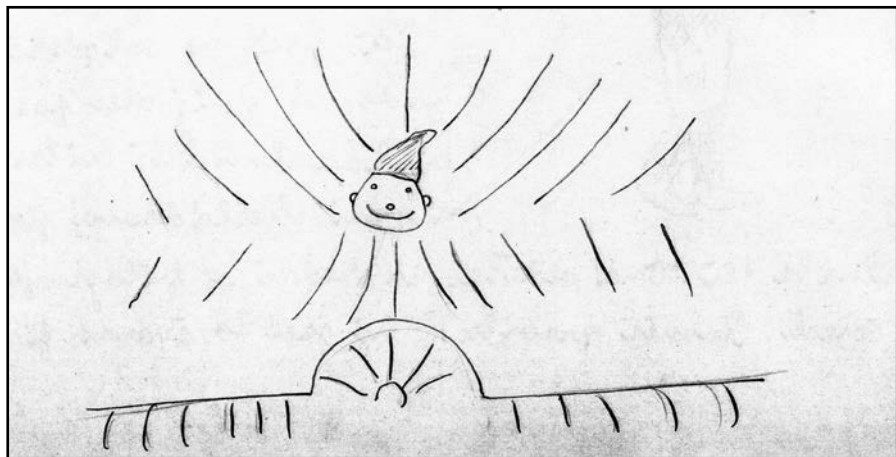

ochotníci městští. Tu viděti jest mnoho různých lidí kupříkladu: pana Jandíka jenž jest ředitelem Anglobanky, pana Holubce jenž jest továrníkem, pana Gryma jenž jest majitelem obchodního domu „U města Paříže“, milostivou paní Lídu Volfovou jenž jest vdovou po obhájci ve věcech trestních. Taktěž jest ona spisovatelkou. Taktěž chodí tam pan doktor Kudrnáč jenž jest primařem nemocnice. Taktěž chodí tam i jiní lidé. Avšak nechodí všichni na „Mladou scénu“. Neb hraje se v hospodě „U stříbrného potoka“. Pročež nechodí. Avšak my chodíme tam neb otec zajímá se o divadlo. Taktěž neb Petr tu hraje. Tu pokaždé když jdeme domů otec posuzuje jak hráli. Těž chodí za scénu a rozmlouvá

s nimi. Taktéž chválil Petra když hrál divadlo jež nazývalo se: „Léto.“ Avšak to Petr hrál v divadle městském. Zde zamíloval se do milostivé paní Nesládkové. Pročež byl nešťasten neb ona byla již stará na něho. Avšak on nezamíloval se do ní vskutku. Nýbrž jen v onom divadle. Neb vskutku on miluje Jaroslavu Fibírovou. Těž byla u nás milostivá paní Vejvodová jenž jest manželkou pana Vejvody. Jenž jest prokuristou banky pro obchod a průmysl. Tato chválila Petra velmi. Ona pravila: „Jak krásně hrál Petr s paní profesorovou. On tak doopravdy vyjadřoval city. Jako pan dirigent. Jako pan dirigent. Má veliké nadání po něm.“ Poté máti byla velmi bledá. Poté když milostivá paní Vejvodová odešla taktéž pravila: „Ty couro. Ty hubo jedovatá.“ Avšak ona nemohla ji slyšeti.

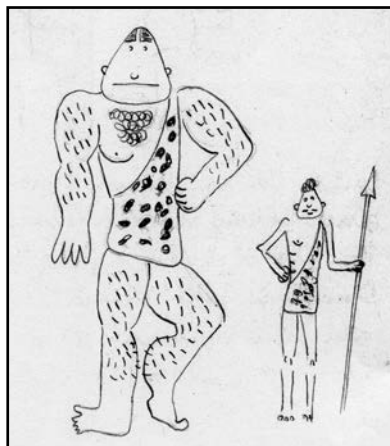
Rovněž hrál jsem v divadle: „Sněhurka a 7 trpaslíků.“ Zde hrál jsem 7 trpaslíků. Taktéž dali nám falešné vousy avšak nedržely nám nýbrž tkanice byly krátké. Tu každý zpívali jsme jednu píseň. Já zpíval jsem: „Na housličky fidli fidli fidli housličky.“ Těž rukama dělal jsem jakožto hrál bych na housle.

Jež neměl jsem. Avšak vousy jsem neměl. Avšak Berta Grymů chtěl míti vousy. Jenž hrál taktéž 7 trpaslíků. Jenž uvázal si vousy. Těž měl zpívat: „Na klárinet klári klári klári klári klárinet.“ Avšak když otevřel hubu tu vousy zakryly mu ji.

Pročež nebylo mu rozuměti. Též tahal se za vousy avšak nemohl stáhnouti je. Tudíž lidé se smáli. Poté zlobil se Berta. On vždy velmi vychloubá se. Vždy chlubí se že jeho otec jest bohatý. Též hráli jsme „Kulihrášek mezi Sokoly“. Avšak to hráli jsme v Sokolovně. Neb byla to sokolská akademie. Tu hrál jsem Kulihráška pročež Berta opět se zlobil. Neb můj otec jest starostou tělocvičné jednoty „Sokol“. Zprvu vystrčil jsem hlavu skrze oponu a pravil jsem: „Dobry večer lidičky já jsem skřítek maličký.“ Poté vyšel jsem před oponu kde pokračoval jsem. Poté otevřela se opona kde vešli žáci v krojích načež cvičili. Je cvičil pan Vejvoda jenž jest prokuristou banky pro obchod a průmysl. Poté vskočil jsem na jeviště. Poté pravil Berta: „Hle jaký to malý hrášek. Chlapci vždyť to Kulihrášek.“ Jenž sám chtěl hráti Kulihráška avšak jsem hrál ho já neb můj otec jest starostou tělocvičné jednoty „Sokol“. Pročež alespoň hrál 1. žáka. Tu cvičil jsem s nimi. Avšak necvičil jsem správně nýbrž vše činil jsem opačně. Tu konec cvičení měl odtroubiti Berta. Avšak on nemohl odtroubiti neb měl strach. Poté zatroubil avšak jako prase. Poté všichni se smáli. Poté stáhli oponu.

Též hrál na sokolské Akademii můj otec pastýřskou hru. Též milostivá paní Nesládková jenž hrála též. Ona seděla na bedně v bělostných šatech. Rovněž pra-

vila: „Aj jací to švarní jinoši blíží se ztad.“ Poté vběhl můj otec jenž oděn byl v kůži. Avšak prsa měl nahý. Taktéž je velmi chlupatý. Taktéž vběhl pan Šimáně jenž jest velitelem policie. Taktéž oděn byl v kůži. Avšak on jest velmi malý avšak otec jest velmi veliký. Pročež bylo to směšné neb otec dupal velmi. Poté všichni se smáli. Avšak naše máti nesmála se. Ona na akademii prodávala kávu. Jenž měla bílou zástěru a čepeček. Taktéž prodávala ji s milostivou paní Kaněrovou. Jenž jest manželkou starosty města. Taktéž pan doktor Kučera jenž jest advokátem točil kolo štěstí. Též

mnozí vyhráli tu ceny. Jenž podávala jim slečna Řeháková jenž jest dcerou ředitelů přádelny Josef Bartoň a synové. Pročež mnoho pánů kupovalo si losy.

I moje sestra Blanka rovněž hrála v akademii. Avšak ona tančila. Jest dorostenkou neb není dosud ženou. Tančily v krátkých šatech barvy modré a nemajíce bot. Avšak Blanka netančí hezky nýbrž hopsá. Petr pravil že ona tančí jako vrabčák. Rovněž v rukou držely věnečky barvy žluté též majíce stuhy na hlavě. Poté házely věnečky do obecenstva. Poté upadla Hela Bartošová jenž jest tlustá.

Pročež nevyskakovala vysoko. Avšak Blanka vyskakovala vysoko. Avšak mně nelíbilo se to. Avšak lidé tleskali. (...)

Poté Blanka přišla již ustrojena by odvedla mě domů. Avšak poté znovu odešla. Poté vrátila se velmi pozdě. Avšak dříve se vrátila nežli naši. Poté prozradil jsem to neb dala mi pohlavek jelikož nechtěl jsem spáti. Tu otec vyslychal ji v saloně kde bylo slyšeti ji plakati. Tudíž uložil jí hausarest. Tu ona znovu dala mi pohlavek. Avšak to neprozradil jsem neb zželelo se mi ji.

Rovněž v našem městě jest spolek kuželkářský. Jest to kuželkářský spolek: „Koule.“ Tu otec každého pátku koulí. Těž i jiní pánové koulí tam. Tu koulí a pijíce pivo jsouce pouze ve vestách. Tu otec často koulí všech devět. Tu raduje se a říkáje různé věci načež smějí se ostatní. Neb můj otec je vtipný. Avšak máti není vtipná. Pročež máti nechodí koulet. Avšak některé dámy chodíce tam pijí kávu.

Těž otec jest předsedou zpěváckého spolku: „Hron.“ Jest to slavný rytíř jenž vystavěl staroslavný zámek náchodský. Tu dějí se knihy Mistra Aloise Jiráska. On zpívá silně majíce hluboký hlas. Těž milostivá paní Nejezchlebová chodí tam zpívati majíce vysoký hlas. Jenž jest manželkou velkoobchodníka. Jenž jest taktěž matkou Jitky což líbí se mi. Tu zpívajíce vždy s otcem solo. Těž ostatní zpívají s nimi. Těž pan ředitel Vejda kývá rukama dirigujíce. Jenž jest ředitelem kůru. Tento tež učí nás zpěvu. Avšak jest velmi přísný. On zvláště jest přísný na Voženila jenž jest synem chudé vdovy. Jenž dochází ve čtvrtek k nám pročež dáváme mu oběd. Těž oděvy dáváme mu. Těž k vánocům dali jsme mu oděv a teplé triko.

Postava chudého chlapce Voženila (popř. Vocenila) se epizodně objevuje v několika Škvoreckého povídkách, právě v příbězích z náchodsko-kostelecké společnosti měla však zřejmě dostat poněkud větší prostor. Zdá se totiž, že ještě v padesátých letech pojal autor úmysl zpracovat tuto látku do filmového scénáře. Text, který to dokládá (a který níže celý přetiskujeme), bohužel není datován a není jasné, komu byl případně určen. Dochoval se rovněž v pozůstalosti Marie Štichové a je zjevné, že na cestě k neznámému adresátovi měl doprovázet právě povídku Život v našem městě.

Příběh je zamýšlen jako celovečerní barevný loutkový film. Jeho účín je založen na absurdní tragikomice loutek, které se chovají lidsky ve svém miniaturním moderním světě, a na jednoduchém a ostře odlišném kontrastu světa a života dvou rodin, pana dirigenta banky pro obchod a průmysl Krátkého a továrního dělníka z přádelny Voženila.

Ve filmu není žádných vysloveně dramatických zápletek – sleduje každodenní život uvedených dvou rodin, paralelně vedle sebe. Děj začíná koncem školního roku, vysvědčením a jeho odezvou v obou rodinách, prázdninami – Krátkých u moře, v procovské společnosti, Voženil doma na periferii – pokračuje podzimem – škola, procházky, zábavy proletářských dětí, zimou – vánoce, sokolská akademie, taneční atd. – a končí jarem, které vyvrcholí 1. májem – starší bratr Krátkého jej prožívá milostně, starší bratr Voženila demonstruje – film končí jeho uzavřením v base.

Děj je položen do roku 1930 – tedy nastupující krise. Nutno přísně dodržet kostýmování, atmosféru doby.

Hudebně kontrast vyjádřen použitím starých dobových šlágrů v dobovém podání ještě nestylových sladkých jazzbandů a la R. A. Dvorský nebo Dolly Dauber – a putykovou muzikou harmonik a harf na periferních dvořečcích, služkovských písniček a podsvětních písniček a la Gézy Včeličky „Tak to vidíš Máňo, přece jsme Tě lízli“.

V detailech jde film naplnit množstvím situací, které v loutkovém provedení by působily jistě velmi něžně a komicky. Např. návštěva v biografu, kde se hraje nějaká známá Chaplinova groteska, s obvyklými pranicemi, honičkami a smetanovými dorty, nafilmovaná černobíle, ale s *loutkami* Chaplina, Erica Campbella, Henryho Bergmanna, Edny Purviance aj. Nebo scény z tanečních, kde se loutky učí tancovat charleston, shimmy apod. Scény z mořských lázní – fantastické modely plavek apod., dívka pronásledovaná žralokem, který z ní stáhne plavky, eventuálně scéna z Benátek, kde mluví Mussolini k černým košilím. Scény ze sokolské akademie, z ochotnického představení Hamleta apod.

Vcelku si film představuji jako jakousi obdobu Špalíčku, jenže u městského prostředí sklonku dvacátých let.

Slovní doprovod *minimální*, pronášený dětským hláskem, nebo prolínáním na Josefa Krátkého, který píše komposici na thema Život v našem městě – vždy jen několik vět. Ideální by bylo obejít se bez mluveného slova.

Text přiložené povídky není samozřejmě stylově definitivní.

PLACHÝ VYPRAVĚČ Z NÁCHODA

Karel Hvižd'ala

V roce 2011 odešli tři partneři mých rozhovorových knih: Arnošt Lustig, Václav Havel a Jiří Gruša, ale teprve v roce 2012 po smrti Josefa Škvoreckého a Vladimíra Jiráčka a v roce 2013 Antonína Brouska jsem si uvědomil, jak smrt protagonistů tyto texty proměňuje: činí z nich slovní posmrtné masky, definitivně je rámuje. Způsobuje jejich ztvrdnutí, dělá z těchto rozhovorů pevné zkameněliny – sochy, za nimiž je možné si zmizelý život, a to nejen jejich, ale i lidí jim blízkých a celou tehdejší dobu, alespoň trochu představovat, i když je už nemohu nikdy ničím doplnit, upřesnit či korigovat. Tito lidé, stejně jako zmíněné knihy, zavřeli oči, ale velká část jejich osobnosti zůstává otištěna ve slovech, která mně svěřili do opatrování. Všechny rozhovory jen více či méně představují oratio obliqua nebo masky, s nimiž tito autoři chodili po světě, i když jen jedna je posmrtná, definitivní a zřejmě o to tajemnější, protože se již nikdy nedozvíme její šifru.

„Já jsem se snad jako spisovatel narodil... V devíti jsem málem zemřel na zápal plic a podle tehdejších lékařských představ stal jsem se neschopným tělovcíku. To mě vyřadilo z nejoblíbenějších činností dětí a mladých teenagerů s tím výsledkem, že jsem si nedostatek zařazenosti začal nahrazovat denním sněním, a nakonec jsem ty sny dával na papír. Tedy přesně dle Freuda.“ To jsou slova Josefa Škvoreckého, která mi sdělil, když jsme pracovali na knize *Opustíš-li mne, nezapomeň*. Tvrdil o sobě, že kvůli tomu byl patrně nejpłodnější autorem načatých, avšak nikdy nedopsaných románů své generace. Byly dvojího druhu: v jednom se mladý muž z Kostelce stane v Americe slavným gangsterem, v druhém slavným saxofonistou. V obou případech udělá kariéru velmi rychle, aby dívku, již by si rád v Kostelci namluvil, zastihl ještě v květu mládí. V obou případech se mu erotický záměr zdaří.

I Josefu Škvoreckému, kterému jsme na počátku šedesátých let říkali Američan v Praze a o němž v zahraničí psali jako o freudistovi z Toronta, se jeho sen splnil, i když jen částečně: stal se v Československu slavným, ačkoli hned zapuzeným autorem nejprve koncem padesátých let s prvním románem *Zbabělci*, který vyšel deset let poté, kdy ho napsal, a později i v Kanadě, kde to

ale nešlo tak rychle. Nejprve očaroval zahraniční čtenáře svými džezovými povídkami a teprve později byly úspěšné i jeho romány. *Za Příběh inženýra lidských duší*, který vyšel nejprve česky v jeho nakladatelství Sixty-Eight Publishers v Torontu a anglicky krátce před tím, než jsem přijel do exilu, obdržel cenu generálního guvernéra Kanady.

Možná se mu to povedlo proto, že jeho maska byla skoro totožná s jeho skutečnou tváří, život si neusnadňoval. Žil, jak uměl, a nestyděl se za to. Byl pracovitý a nepopudlivý. Jeho první vydaná kniha to potvrzuje: snažil se zhuštěně zaznamenat, jak to bylo, a hned z toho byl malér, a to ho zřejmě utvrdilo v přesvědčení, že se vydal správným směrem. Děj *Zbabělců* se odehrává v malém městě Kostelec, jemuž jako předloha sloužil Škvoreckého rodný Náchod, ve dnech 4.–11. května 1945, tedy na samém sklonku druhé světové války. Hrdina má ale jiné problémy, světové dějiny neřeší, je marně zamilovaný do ztepilé Ireny, která však miluje oslnivého chlapá-

Karel Hvížďala

ka, svalovce a horolezce Zdeňka atd. Ironický odstup a pubertální hierarchie hodnot, v níž na nejvyšší příčce stojí děvčata, jazz a humor, autorovi dovolily reálnější a mnohovrstevnější pohled na revoluční události, které byly v české literatuře ideologií zcela zkreslené, a tím se vymykal.

Škvoreckého hravý pohled a hlavně živý a nenapudrovaný jazyk (nebál se použít plytký a jalový, ale chytlavý slang pubertáků, jímž se mohl přiblížit tušené pravdě a osvobodit sebe i čtenáře od zřejmých a laciných přetvářek), byl pro tehdejší vládnoucí nenormalitu zcela nepřijatelný, a naopak pro nás představoval zázrak: všichni jsme pookřáli, mluvil nám z duše, protože nebyl blbej jak komouš v plavkách, jak se tenkrát říkalo. Všude se o něm hovořilo, jen on nám plaše unikal. Román vyšel před Vánoci v roce 1958 díky řediteli Československého spisovatele Ladislavu Fikarovi a šéfredaktoru Vítězslavu Kocourkovi. Dokázali ho prosadit, ale stejně způsobil skandál: byl ostře odsouzen jako nepatřičný hříšník. Zbytky nákladu svázeli estébáci do skladů libri prohibiti a na černém trhu se kniha prodávala za – na tehdejší dobu neuvěřitelné peníze – tři sta korun. Původní cena jistě o moc nepřesahovala dvacet korun.

Pokusím se zrekonstruovat tehdejší frmol kolem této knihy, který je pro dnešní čtenáře absolutně nepředstavitelný, ale pro tehdejší absurdní dobu velice symptomatičtý.

Rudé právo na počátku roku 1959 otisklo zdrcující kritiku jeho *Zbabělců* od pozdějšího národního umělce Josefa Rybáka s názvem *Červivé ovoce*. Josef Škvorecký se stal na čas oficiálním psancem: musel opustit redakci Světové literatury, kam se dostal na doporučení básníka Jiřího Koláře a Zdeňka Urbánka, překladatele a přítele Václava Havla, ale díky šéfredaktorovi Janu Řezáčovi nebyl vyhozen a přešel do Státního nakladatelství krásné literatury a umění, později přejmenovaného na Odeon.

Shodou okolností ve stejném roce vstoupil rovněž skandálem do literatury americký spisovatel Philip Roth pěti povídkami *Sbohem, město C*, kterému také vyčítali, že mu není nic svaté. Šlo totiž o širavou kritiku židovských zbohatlíků. Koneckonců oba spojuje ještě jeden literární fakt: i knihami Philipa Rotha prochází jedna postava, autorovo alter ego Nathan Zuckerman. Rozdíl mezi Škvoreckým, jehož alter ego má jméno Danny Smiřický, a Philipem Rothem je jen v tom, že Roth se nestal psancem, ale další, ještě provokativnější prózou *Portnoyův komplex* získal slávu a jeho kniha byla hned přeložena do mnoha jazyků: svobodný svět odvahu bourat přetvářku oceňoval. Ztročené myšlení u nás ji kaceřovalo.

Škvorecký se kvůli skandálu se *Zbabělci* na čas stal, jak mi sám řekl, nedobrovolným překladatelem, protože se vzeprl Marxovu přesvědčení, že „svoboda je poznaná nutnost“. Krušné chvíle zažil i novinář Jiří Lederer, který na *Zbabělce* napsal pochvalnou kritiku do Večerní Prahy: dostal výpověď. Rovněž Ladislav Fikar jako ředitel a Vítězslav Kocourek jako šéfredaktor museli opustit Československého spisovatele – a s nimi i vedoucí oddělení české prózy Adolf Branald a Jan Grossman, který tam byl redaktorem poezie a podařilo se mu prosadit vydání Jiřího Ortena, Františka Halase a *Monologiů* Milana Kundery. V roce 1959 se konal mimořádný sjezd svazu spisovatelů, na němž Ladislav Štoll, tehdy rektor Institutu společenských věd při ÚV KSČ, vyhlásil tvrdší linii: ustoupilo se od zmírnění, které nastalo po nástupu Chruščova. Budeme-li spekulovat, můžeme si snad dovolit říci, že někdo z tehdejších předních ideologických panošů pustil do výroby *Zbabělce* jako past na Československého spisovatele, aby v něm mohli komunisté provést čistku. Tehdejší politický systém potřeboval, aby práh obecné míry strachu byl stále hodně vysoko. A to se mu očividně povedlo, jak je možné se dočíst i v druhém svazku deníků režiséra Pavla Juráčka, který je věnován generaci *Zbabělců*: Juráček tehdy vstoupil do KSČ, protože vládnoucí nenormalitu považoval za definitivní a chtěl točit filmy.

Naštěstí důsledky nebyly dlouhodobé, šedesátá léta přinesla jisté zmírnění, lidé začínali být sebevědomější a navzájem si pomáhali, společnost nebyla tak egoistická jako dnes. Grossman odešel do Laterny magiky, odkud přešel v roce 1961 jako umělecký šéf do Divadla Na zábradlí, které pod jeho vedením zažilo světové úspěchy. Branald jako spisovatel zůstal na volné noze a Fikara zaměstnali na Barrandově, kde v jeho tvůrčí skupině mohli začít natáčet mladí režiséři Jiří Menzel, Věra Chytilová a Evald Schorm: stál u zrodu nové české filmové vlny. Vítězslav Kocourek byl znám hlavně jako překladatel z řady jazyků a přešel coby šéfredaktor do literárního jednatelství Dilia. A Škvorecký dostal nabídku od Miloše Formana, aby napsal scénář podle povídky *Eine kleine Jazzmusik*. Různá knihkupectví či knihovny zvaly proskribovaného Škvoreckého jako překladatele na besedy, na nichž četl ukázky z chystaných knih, a my jsme s ním mohli diskutovat. Forman na sebe upozornil až v roce 1963 hraným dokumentem, jehož druhý díl *Konkurs* pojednával o castingu v divadle Semafor Jiřího Suchého a Jiřího Šlitra: byla to metafora o lepkavé trapnosti, kterou člověk v tehdejší vládnoucí nenormalitě pociťoval na každém kroku.

Ve stejném roce natočil Forman i svůj první celovečerní film *Černý Petr*, v němž hráli neherci a jehož filmový jazyk byl stejně autentický jako literární jazyk Škvoreckého, který psal o nehrdinech. Asi pro tuto spřízněnost ho chtěl Forman obsadit do jedné z rolí tohoto filmu a zároveň uvažoval o zfilmování *Zbabělců*. Nakonec se Škvoreckému dostalo uznání i za *Zbabělce*, ale až po pěti letech, tedy rovněž v roce 1963. Ve stejném roce natočil Pavel Juráček *Postavu k podpírání*, později odměněnou Velkou cenou filmového festivalu v Oberhausenu, vyšla i první próza Milana Kundery *Směšné lásky* a také poprvé od počátku padesátých let směli na zámku v Teplicích vystavovat Mikuláš Medek a Jan Koblasa, když rok předtím v Písku ještě zakázali výstavu Josefa Istlera. Zdálo se, že bude konec beznadějného hořekování.

V roce 1967 vydal Josef Škvorecký s již zmíněným Vítězslavem Kocourkem mimo jiné publikaci o Karlu Poláčkovi, který po komunistickém puči v roce 1948, stejně jako Karel Čapek a řada dalších spisovatelů, asi pět let nesměl vycházet. Jenže *Tankový prapor*, který měl vyjít v roce 1969 s ilustracemi Karla Laštovky, už zase nevyšel. Laštovkovy originální groteskní kresby v okupačních dnech roku 1968 sovětsí vojáci prý jako zavrženíhodné umění vyhazovali v Praze na Národní třídě z Topičova domu z oken, jak nám vyprávěl Ladislav Fikar. V *Příběhu neúspěšného tenorsaxofonisty* to Škvorecký líčí jinak, kresby nebyly vyhozené, ale pod nejodpornější kresbu oficíra někdo z ruských vojáků připsal: Eto golova prokljatoj svini, generala

Antona Antonoviča Grečka. Tedy, jak autor napsal do podtitulu: *Dichtung und Wahrheit*. Totéž zřejmě platí i o Škvoreckého tvrzení, že kniha *Zbabělci* měla v prvním vydání na záložce napsáno: sžíravá satira na zbabělost buržoazie. Nic takového ale v prvním vydání napsáno nebylo. Svoboda v Čechách trvala vždy velice krátce: cenzura byla zrušena na konci února 1968, ale po srpnu byla záhy zase v jiné podobě zavedena. Tato doba měla i druhou stranu: svobodných slov bylo málo, ale snadno se rozeznala, a proto měla, na rozdíl ode dneška, váhu. Škvorecký po letech učinil zase z řeči vlajku, a to se neodpouštělo.

Pro nás mladé byl proto Škvorecký od počátku hrdina, autentický rezonér doby, a tím zůstal dodnes. *Zbabělci* znamenali v roce 1958 zásadní průlom do „dřevěného jazyka“, jak říkal Václav Bělohradský, kterým se hovořilo jen o přešťastných soudruzích a soustruzích, jásajících agilních kolchoznicích a kombajnech, brigádách socialistické práce a překračování plánu, a v nichž hrdina, jak kdesi řekl Škvorecký, odhalil reakcionáře a americké agenty a za dobře splněnou práci dostal půvabnou učitelku nebo lékařku za ženu. On a další jeho generační literární soupeřníci – Lustig, Kundera, Vaculík, o něco mladší Havel či naopak o něco starší Hrabal – oživil jazyk: do literatury

Karel Hviždala s Václavem Havlem

se vrátili rozvadení a trudnomyslní obejdové, s kterými jsme se setkávali na každém kroku. Na to moje generace nemůže nikdy zapomenout: s jiným jazykem do literatury vstoupili i lidé odsunutí na periferii, kteří si mysleli, že Bůh je neslyší a že na ně zanevřel: bývalí fabrikanti bez penze, Židé, kteří přežili šoa a po návratu z koncentráku se opět setkali s antisemitismem, nešťastné ženy zakleté mezi prózu košil, které šily, a staropanenské sny, vychloubaví učitelé s dutou hlavou, Glen Miller a jeho *In the Mood*, cikáni s housličkami, cimbálem, klátivými pohyby a houpavým rytmem, z něhož tryská nejen vlastní, ale i zděděná bolest. A taky Škvoreckého oblíbení páskové v pruhovaných ponožkách, úzkých kalhotách, kterým se říkalo trubky, a botách maďarkách s nápadně vysokou podrážkou. Literatuře vrátili polyfonii a vyrvali ji ze spárů zpupné ideologie, která pracuje jen s mrtvými floskulami jako s bábovičkami. Proto když viděl, že po okupaci sovětskou armádou v roce 1968 se život v Československu zase vrací zpět, odešel Škvorecký raději do Kanady, kde učil na univerzitě.

A udělal dobře, protože úspěch u čtenářů se zase trestal. Lůza měla opět navrch. Když mě vyhodili z *Mladého světa*, nastoupil jsem díky Ladislavu Fikarovi do nakladatelství Albatros a jako jednu z prvních knih jsem tam připravil spolu s Janem Petrem Velkoborským k vydání *Návštěvní dny Šimka a Grossmanna*. Na knihu se stála mohutná fronta od velmi časných ranních hodin, za což jsem musel k řediteli na koberec, protože prý zbytečně upozorňuji na nakladatelství. Navíc při návalu u výkladní skříně prý mohlo dojít k jejímu prolomení a k těžkým úrazům. Slávek Šimek měl kvůli tomu problémy v Semaforu.

Josef Škvorecký byl skoro o dvacet let starší než naše generace, ale v brýličkách a kostkovaných košilích vypadal na počátku šedesátých let spíš jako jeden z nás. Byl totiž noblesní, ale i ostýchavý, plachý, až trochu bojácný či roztěkaný, ovšem naštěstí měl dar vypravěče, kterým tento dojem dokázal převálcovat. Proto na besedách a přednáškách v Praze i později po Evropě i ve Spojených státech měl vždycky plno a my jsme za ním rádi jezdili. Vidali jsme ho i na setkáních v Rohru, kterým vévodil charismatický břevnovský opat Opasek.

Škvorecký psal snadno, měl mimořádný cit pro jazyk, jeho nejrůznější valéry a slangy. Píši-li o něm, hned se mi vybaví jeho postavy z povídkové knihy *Ze života exilové společnosti*, k níž je dokonce připojen slovník, a jazyk Blběnky z knihy *Příběh inženýra lidských duší*, který je plný počestěných anglicismů, takže vajfka je manželka a třeba oglovat je čumět. Jako takový patří podle mě k nejsilnějšímu proudu české narativní prózy,

kteřou představují autoři, jako byli Jaromír John, Jaroslav Hašek a Bohumil Hrabal.

Jak mi sám přiznal: „Píši hlavně proto, že mě to baví.“ Jeho spontánní hra s jazykem to jen stvrzuje. Nikdy úmyslně nefilozofoval, a pokud se v jeho textech psaných již v exilu objeví věty s hlubší vypovídací hodnotou, plynou jaksi mimochodem, jako třeba sentence v *Příběhu inženýra lidských duší*: Dokud se naše zkušenost pohybuje v oblasti teorie, chováme se paradoxně jako zvířata. Teprve když si čichneme ke krvi, udělá se nám špatně jako lidem. Jde o přesnou ilustraci totalitní společnosti, v níž se pravda z řeči stěhuje do těla, které jen němě vzdoruje, protože sužované hlasivky jsou strachem ochromené.

Podobně v *Mirátku* najdeme větu: Jsme žiti temnými, neovladatelnými silami, jimž myšlenky slouží toliko jako průvodcové. Tou větou zase diagnostikoval vztah konjunkturálních a zjištných komunistů k marxismu, jehož myšlenky se jich ničím nedotkly, ale dobře jim sloužily jako rituální manuál ke kariéře.

Svět kolem sebe vnímal Josef Škvorecký jako nekonečný sled příběhů. Zdály-li se mu nudné, vylepšoval je, čímž někdy zlobil svou ženu Zdenku Salivarovou, která s ním řadu událostí zažila, ale když je později vyprávěl, nikdy nevěděla, jak skončí. Aby se mohl bavit, nesměl se opakovat: fabuloval.

Těsně po roce 1989 mi Josef Škvorecký prozradil, v čem spočívá jeho úspěch: „Ještě v pětačtyřicátém, hned po válce, se mi dostalo dvou zjevení. Získal jsem anglický originál Hemingwaye – *Sbohem, armádo!* A seznámil jsem se s dívkou jménem Maggie, jež prodávala v Bílé labuti. Z Hemingwaye jsem zjistil, že nejlepší dialog je o ničem, tj. na povrchu o ničem – víceméně takové plácání, které, když je uděláno dobře, zaznívá alikvotními tóny. Od Maggie jsem zjistil, že lidi mluvěj jinak, než se píše v knihách. Samozřejmě jsem objevil Ameriku. Jenže co jiného vlastně objevují mladé generace než samé Ameriky?“

Tehdy se zřejmě narodil skutečný spisovatel Josef Škvorecký: nejdříve sarkastický seřisovatel snů a pak vrtkavé skutečnosti, v které žil a kterou do sebe nasál. Svůj první román *Zbabělci* psal do školních sešitů: jiná možnost nebyla, protože papíru byl nedostatek. I naše generace tak začínala: první naše literární pokusy jsme psali o prázdninách do obrácených sešitů, což bylo akorát v době prvního vydání Škvoreckého *Zbabělců*.

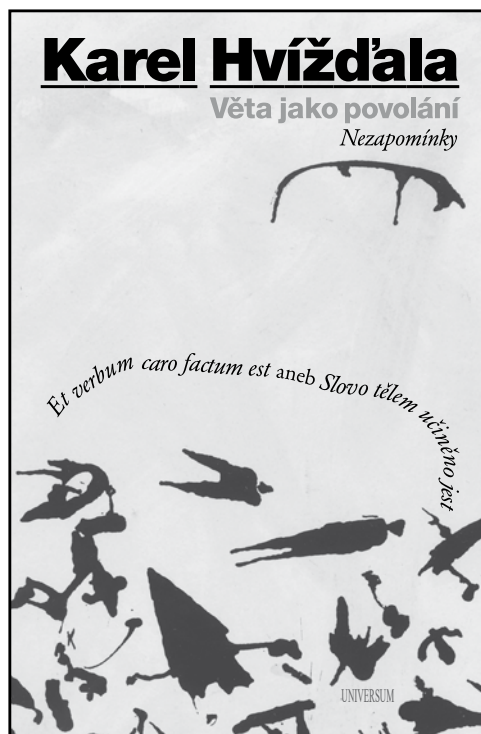
V brněnském *Hostu do domu* o něm Josef Vohryzek v šedesátých letech napsal: Škvorecký není problémový autor, ale vitalista a jeho klasifikace

lidí má nevšední dar přirozenosti. Píše s gustem o těch, kdo žijí nebo chtějí žít naplno a přejí to všem, a píše s výsměchem o těch vnitřně „uzavřených“, o duševních mrzácích, kteří žít naplno neumějí a nechtějí a nepřejí to ani druhým.

Kdykoli zajel z Toronta do Prahy, ozval se a chodili jsme společně i s jeho ženou do divadel, protože když byl v Praze, bydleli většinou u příbuzných na Letné, což bylo nedaleko od mého tehdejšího bydliště v ulici U Studánky, kde jsme si s dramatikem Karlem Steigerwaldem vystavěli půdní byty podle architektonického návrhu mé ženy Aleny, v domě zpěváka Pavla Bobka. Na obálku mé novely *Raroh*, kterou chtěl původně vydat ve svém nakladatelství, jak to avizoval v nakladatelském katalogu, mi napsal pouták. Kniha ale vyšla již v Praze. Naposledy byl v Čechách v roce 2004, když slavil osmdesáté narozeniny. Tehdy už měl velký smutek v očích, který neskryl ani pod americký širák, v němž jezdil do Prahy, zatímco jeho žena, zvláště když si dala sklenku whisky, byla s přibývajícími lety kurážnější a kapriciózní.

Ten smutek v zorničkách Josefa Škvoreckého mě jen utvrdil v tom, že žádnou masku nikdy nenosil. Když psal, nemyslel na to, co se děje se zemí,

kde žije, ale na to, co se děje s ním, a díky tomu jeho výpověď o zemi byla, ač se to zdá absurdní, přesnější.

Vzpomínku Karla Hvížďaly přejímáme s autorovým souhlasem ze souborné edice jeho fejetonů, esejů, úryvků z deníku a portrétů, kterou pod názvem Věta jako povolání. Nezapomínky vydalo nakladatelství Euromedia Group počátkem října letošního roku.

VAŠE DÍLO NEBUDE VYDÁNO

Michal Příbáh

Invaze sovětských vojenských jednotek do Československa v srpnu 1968 vyvolala vznik nové emigrační vlny, jejímž intelektuálním jádrem na rozdíl od roku 1948 nebyli opoziční politikové (žádné jsme ostatně neměli), ale především spisovatelé, vědci a umělci. První z nich odcházeli pod bezprostředním dojmem z tanků v pražských ulicích, ti další postupně během podzimu nebo po sebeupálení Jana Palacha v lednu 1969 a například Karlu Krylovi se podařilo emigrovat ještě v září toho roku. Odchod z republiky zpočátku nepředstavoval automatický zákaz publikace v domácích časopisech či nakladatelstvích. Knihy Ivana Diviše sice „neexistující“ cenzura zastavila téměř okamžitě po jeho prvním vystoupení na vlnách Rádia Svobodná Evropa, avšak Arnošt Lustig vydal v Čs. spisovateli svůj nejnovější román *Miláček* dokonce až v srpnu 1969.

Zdena Salivarová a Josef Škvorecký pobývali v Kanadě od ledna 1969, a to zprvu legálně. Knihy, jejichž vydání se chystalo právě v Čs. spisovateli, tedy v ústředním nakladatelství původní české beletrie, proto nebyly ohroženy: ostatně první vydání románu *Lviče* se na pultech objevilo ještě v květnu téhož roku. Až když v lednu 1970 jeden z dávno zapomenutých řečníků ohlásil v Čs. rozhlasu, že populární prozaik Škvorecký emigroval, aniž by to v tu chvíli odpovídalo skutečnosti, bylo zřejmé, že oba manželé čeká zásadní životní rozhodnutí. V týdeníku *Svět práce* sice ještě vycházely Škvoreckého fejetony, později uspořádané do *Velké knihy o Americe*, Čs. rozhlas až do léta vysílal jeho a Dorůžkovu Lenošku, ale z tiráže i titulního listu publikace téže autorské, resp. editorské dvojice *Tvář moderního jazzu* už muselo jeho jméno zmizet. Ministerstva vnitra a zahraničí ani česká ambasáda v Kanadě nereagovaly na žádost manželů Škvoreckých o prodloužení výjezdní doložky a na konci téhož roku už nebylo možno osudový okamžik odkládat. Škvorečtí měli z domova dost informací nejen o vývoji husákovské politiky, ale také o svých profesních perspektivách. V Odeonu bylo prozatím pozastaveno vydání edice próz Francise Scotta Fitzgeralda, k níž napsal Škvorecký doslov, ve svazku spisů Ernesta Hemingwaye vadila pouhá šifrou podepsaná ediční poznámka. V listopadu 1970 pak nový ředitel Čs. spisovatele zaslal Škvoreckému (ale nejen jemu!) sérii předtištěných dopisů, v nichž oznámil odstoupení od smluv na všechny knihy, které mu předchozí vedení podniku chtělo vydat. Nešlo tedy jen o *Tankový prapor*, jehož vydavatelský příběh je však ze všech postižených publikací nejzajímavější.

Příběh Tankového praporu

Když Josef Škvorecký v létě 1955 dokončoval první verzi románu, v němž s minimálním odstupem zachytil své zážitky z dvouleté vojenské služby, věděl,

že stejně jako mnoho předchozích bude muset i tento rukopis dobře schovat v příslušném šuplíku. V ruce nepovolného čtenáře by tato satira na Československou lidovou armádu za časů ministra Čepičky mohla být autorovi nebezpečná; román tedy znali jen jeho nejbližší přátelé a několik jejich známých.

Trvalo celých osm let, než se společenská situace vyvinula natolik příznivě, aby bylo možno redakcím literárních časopisů nabídnout alespoň jednotlivé kapitoly: epizoda *Proč se Brynych nestal vojenským básníkem* vyšla již v roce 1963 v devátém čísle *Plamene*, ochotníci z letištního klubu v Přerově ji zdramatizovali, zakompono-

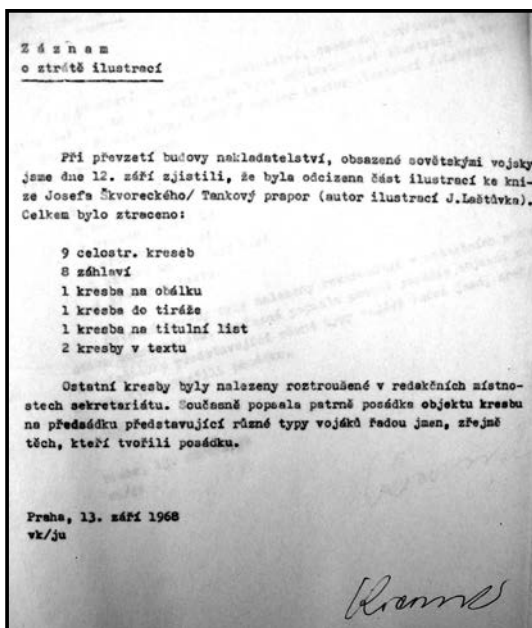
vali do připravovaného jevištního pásma a v květnu 1964 s ní na Celoarmádním festivalu Armádní soutěže tvořivosti ve Sliacích zcela absurdně získali hlavní cenu. Škvorecký v té době pracoval na románu *Lviče*, který předběžně slíbil redaktorům Československého spisovatele, ale dohodnuté termíny nedokázal dodržet. Proto koncem roku 1964 poslal do nakladatelství zprávu, že namísto slíbeného rukopisu dodá jiný, „s pracovním názvem *Tankový prapor*“. Dodal jej promptně: již 11. února 1965 píše lektorka Hana Bělohradská, že ačkoli román dosud není dostatečně propracován, „*je to obrovská legrace. A na jejím dně je hluboké poznání: nejen specifických dobových zpotvoření, ale i specifických rysů národní mentality. Myslím si proto, že podtitul »obrázky z doby kultu« je příliš skromný: jsou to spíš obrazy z nepřetržitých dějin českého národa*“. V červenci 1966 táž lektorka konstatovala, že autor nezvládl rukopis dostatečně zredigovat (výhrady měla stejně jako další lektori především k odstředivým příběhům nedobytné Lizetky a důstojnické manželky Janinky), a bez jakýchkoli postranních úmyslů doporučila redakci věnovat textu zvýšenou pozornost. Podobně se vyjádřil i Josef Vohryzek. Redaktor Arno Linke je tedy vyslyšel a poté román předložil redakční radě: „*K hlasům, které praví, že tato kniha nikdy nemůže vyjít,*“ uvedl v lektorské průvodce, „*poznávám po zkušenostech s jinými rukopisy, že naše cenzura je zcela nevyzpytatelná až šokující*

– ve špatném i v dobrém. Nemá proto smysl hrát si tu na předpředpředběžného cenzora.“ Redakční rada dne 28. září 1966 schválila rukopis do výroby. Vyjít měl v edici Žatva v nákladu 20 000 výtisků.

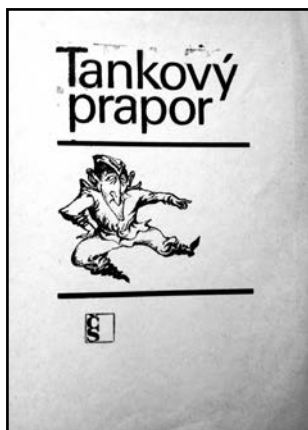
Jak se však záhy ukázalo, Arno Linke cenzuru podcenil. Již v listopadu téhož roku musel autorovi *Tankový prapor* vrátit s tím, že je třeba počkat na příznivější časy.

Ty přišly nečekaně brzy. Již v srpnu a září 1967 uveřejnil *Plamen* kapitulu *Provedení zkoušek Fučíkova odznaku*, což ovšem nezůstalo bez následků: „Nikoho nenapadlo podívat se na kalendář (...) a tak se stalo, že čísla s Fučíkovým odznakem vyšla jakoby ke Dni armády,“ vzpomíná autor ve své poznámce k sedmému vydání románu z roku 1998. „Jako z tolika nevinných věcí za doznívajícího stalinismu byla i z toho aféra, která vyvrcholila údajným rozkazem vrchního politruka armády generála Prchlika (po sovětském přepadu v roce 1968 špatně skončil), jímž se vojenským tiskovinám zakazovalo zveřejňovat jakoukoliv satiru na věci vojenské.“ Po Dubčekově nástupu v lednu 1968 si však rukopis znovu vyžádal Čs. spisovatel; o jeho vydání bylo rozhodnuto 27. března 1968, 12. dubna byla uzavřena smlouva s autorem a 15. května bylo dílo odesláno do výroby. O propagaci se dostatečně postaraly časopisecké ukázky v humoristickém občasníku *Trn*, znovu v *Plameni* a dokonce i v *Československém vojáku*.

V červnu ještě rozhlas od vysílal pět kapitol v interpretaci Miroslava Horníčka – a v srpnu přijela do Československa sovětská armáda. „Jedním z jejich hlavních cílů,“ napsal Škvorecký v knize *Příběh neúspěšného tenorsaxofonisty*, „bylo obsadit budovu Svazu spisovatelů, v níž byly také redakční místnosti nakladatelství Československý spisovatel. Asi za tři týdny Rusové z budovy odtáhli a redaktori se nastěhovali zpět. Zjistili, že se nic neztratilo, až

Autenticitu autorovy vzpomínky dokládá i uchovaný zápis o ztrátě ilustrací

na několik filcových per a originál jedné z ilustrací Karla Laštovky k Tankovému praporu. Byla to kresba na předsádku, velice drze karikující skupinu oficírských obličejů. Brzo však jeden z redaktorů kresbu objevil. Byla zastřena mezi staré korektury a muž, který ji tam skryl, zřejmě dostal strach z toho, co s kresbou udělal. Pod nejodpornějším oficírským obličejem stálo pečlivě azbukou: Eto golova prokljatoj svini, generala Andreja Antonoviča Grečka. To byl generál, který velel invazním vojskům. Dobrý voják Švejk měl zřejmě sourozence i v nejdisciplinovanější armádě světa.“

Na plánech nakladatelství se tedy prozatím nemuselo nic měnit. Román měl nyní vyjít v humoristické edici Hu-Sa, náklad byl stanoven na 15 000 výtisků a autorský honorář byl spočítán na přibližně 51 000 Kčs, z nichž 17 000 bylo Škvoreckému vyplaceno jako záloha. Oldřich Hlavsa připravil návrh obálky a autor, který mezitím přesídlil do severní Ameriky, vypracoval a vrátil všech 263 stran stránkové korektury. Pak však byli z čela Československého spisovatele odvoláni Ladislav Fikar a Vítězslav Kocourek a o osudu románu již nebylo pochyb. V listopadu 1970 obdržel autor, působící v té době již na Torontské univerzitě, dopis nového ředitele Ivana Skály se zprávou, že *Tankový prapor* definitivně nevyjde, a protože náhrada honoráře činí pouhých 14 572 Kčs, byl autor povinen vrátit 2428 korun vyplacené zálohy. Šlo ovšem jen o účetní položky, bylo zřejmé, že do Prahy nebude z Kanady fakticky odeslána ani koruna. Nakladatelství tedy svou pohledávku strhlo z náhrady honoráře za druhé vydání *Lvičete*, které bylo vytištěno, nikoli však distribuováno. Peníze byly deponovány na zvláštním účtu u Živnostenské banky a poté – pravděpodobně v roce 1976 – zestátněny.

Příběh *Lvičete*

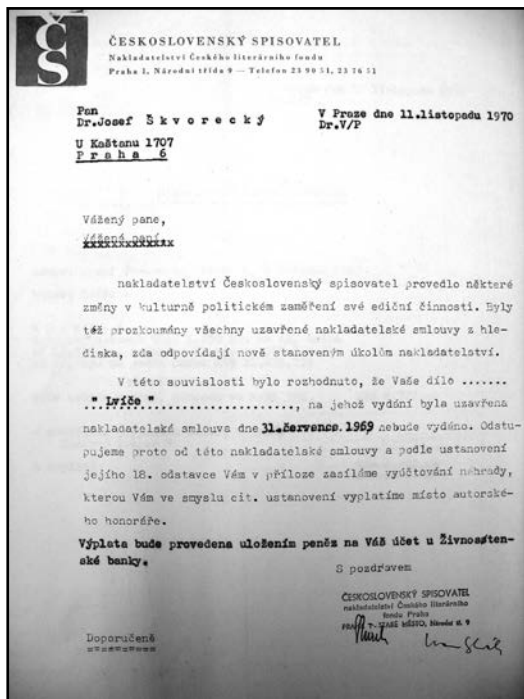
Román *Lviče* začal Josef Škvorecký psát v roce 1963. Krátce poté odešel z redaktorského místa ve Státním nakladatelství krásné literatury a umění do svobodného povolání, aby získal více času na vlastní tvorbu, jeho očekávání se však nenaplnilo. Přestože první ukázky z románu se v kulturních časopisech objevily už v roce 1964, tečku za poslední větou autor udělal až o tři roky později. Věděl přitom, že s novým románem zřejmě narazí u cenzurních orgánů: když jednu z kontroverzních kapitol zařadila v roce 1966 do prvního čísla svého časopisu redakce *Sešitů pro mladou literaturu*, rozhodla HSTD nejprve o jejím vyřazení, krátce poté s ní však náhle a bez vysvětlení vyjádřila téměř bezvýhradný souhlas. Autorovi tato situace připomněla podobný proces, který provázel přípravu prvního vydání *Zbabělců* v letech 1956–1958. Počítal proto i s možností, že si strana souhlasem s publikací úryvku ze *Lvičete* připravuje záminku k nějakému zákroku proti němu samotnému nebo proti všem postupně se osvobozujícím spisovatelům.

Přestože po „rehabilitaci“ *Zbabělců* nabízel své rukopisy obvykle nejprve redakci Čs. spisovatele, se *Lvičetem* váhal a měl k tomu dobrý důvod. Oprávněně totiž předpokládal, že v postavě nesympatického šéfa románového nakladatelství by se mohl poznat ředitel ČS Jan Pilař. Rukopis tedy poskytl Mladé frontě, kde se rychle dohodl se šéfredaktorem Karlem Šiktancem. Ani zde se však rukopis zřejmě neprosazoval snadno: autor určitě věděl, proč jej uvádí dedikací „*Vladimíru Justlovi a redaktorům Mladé fronty Ivanu Divišovi, Vojtěchu Kantorovi, Vladimíru Novákovi a Karlu Šiktancovi za jejich blumenfeldské úsilí*“ (jak víme, adjektivum je odvozeno od románové postavy Dáši Blumenfeldové, progresivní a odvážné nakladatelské redaktorky). Jenže v roce 1967, krátce poté, kdy Mladá fronta rukopis definitivně přijala, došlo ke změně v jejím čele. Ředitel Čestmír Vejdělek odešel řídit Státní nakladatelství dětské knihy (záhy přejmenované na Albatros) a jeho nástupcem v MF se stal – kdo jiný než stranicky spolehlivý Ivan Skála. Krátce po nástupu do funkce si Škvoreckého pozval a sdělil mu, že zde román vyjít nemůže: jako kompenzaci autorovi nabídl druhé vydání „nevinné“ sbírky povídek *Smutek poručíka Borůvky* a rukopis *Lvičete* mu vrátil.

Autor, který neměl co ztratit, jej tedy v prosinci 1967 přece jen nabídl Čs. spisovatelům. Redaktorka Marie Vodičková naplánovala jeho zařazení do velké řady edice *Život kolem nás*, sepsala první posudek a obeslala lektory. Z posudků se zdá, že ani ona, ani Jiří Fried či Arno Linke nebyli textem příliš nadšeni, a také Josef Vohryzek poznamenal, že román nedosahuje úrovně *Zbabělců* či *Konce nylonového věku*. Přehlédnutí hloubky etických dilemat

hlavních postav i bagatelizování „satirické“ roviny příběhu, realisticky popisující bizarní způsob nakladatelské práce v padesátých i šedesátých letech, však mohlo být do jisté míry součástí taktiky vůči vedení podniku: Jan Pilař se totiž v postavě Emila Procházky skutečně poznal, byť to tehdy zřejmě veřejně nepřiznal. (Ve svých pamětech *Sluneční hodiny*, které vyšly v roce 1989 doslova v předvečer listopadového převratu, na s. 455 cituje ze svého deníku záznam z 5. 1. 1968: „Četl jsem rukopis románu Škvoreckého *Lviče*, který se k nám dostal z *Mladé fronty*. Román má dva plány: milostný a veřejný. V milostném je řada lascivit a banalit. To ostatní má být satira na nakladatelství v období kultu. Je to soubor známých i méně známých anekdot. Nakladatelství líčí poněkud po americku, jako bandu zkorumpovaných lidí. Leccos se pozná. Jsem tam vylíčen i já ve zkarikované podobě jako plešatec a opěvateľ přírodních krás. Dal mě zavraždit.“ Co konkrétně ho přivedlo ke ztotožnění se zavražděným románovým šéfem, ovšem ani zde neuvedl.) V lednu 1968 se nicméně proti románu nepostavil a rukopis byl koncem téhož měsíce přijat k vydání. Smlouva byla podepsána 13. února 1968 a úvodní dedikace byla nyní adresována jen „*Vladimíru Justlovi a všem přátelům v nakladatelstvích za jejich blumenfeldské úsilí*“.

Redakční příprava a výroba knihy trvala o něco déle než rok, na což ovšem dramatický politický vývoj neměl zásadní vliv. Přesto se něco změnilo: během pražského jara 1968 byli z ředitelů svých nakladatelství odvoláni jak Ivan Skála v *Mladé frontě*, tak Jan Pilař v Československém spisovateli (do jeho křesla se vrátil Ladislav Fikar, který z něj byl odvolán po průšvihy se Škvoreckého *Zbabělci* v roce 1959). Rukopis *Lvičete* byl převeden do edice *Nová próza* a na základě poptávky byl náklad knihy zvýšen z původně plánovaných 20 000 na 45 000 výtisků. Jak jsem již uvedl, na

pultech se román objevil 15. května 1969 a byl téměř okamžitě rozebrán. Nakladatelství se proto rozhodlo ihned připravit vydání druhé, tentokrát mimo zavedené ediční řady.

Nová smlouva byla připravena 10. července 1969, autorovi k podpisu však musela být odeslána do Berkeley v USA, kde Škvorecký v té době – prozatím legálně – pobýval. Jeho podpis pod smlouvou je datován 31. července 1969.

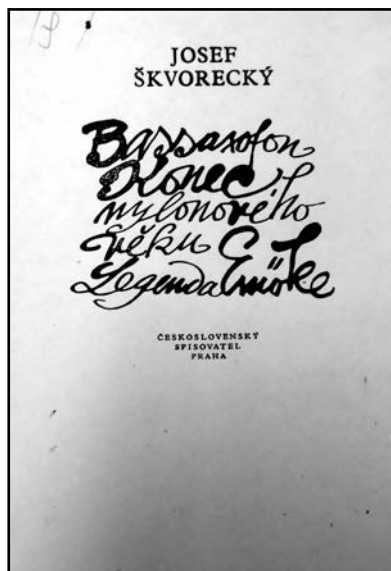
V březnu 1970 v nakladatelské účtárně spočítali Škvoreckému honorář, na pulty se však druhé vydání *Lvičete* již nedostalo. K 1. dubnu 1970 bylo nakladatelství odebráno Svazu českých spisovatelů a převedeno pod loajální Český literární fond. Ředitel Fikar a šéfredaktor Vítězslav Kocourek byli společně vyhozeni stejně jako v roce 1959 a na jejich místa usedli již několikrát zmínění Ivan Skála a Jan Pilař. Celý padesátitisícový náklad druhého vydání *Lvičete* byl vytištěn a svázán, zůstal však ve skladu a později byl zlikvidován. V září 1970 byly veškeré náklady odepsány a v listopadu Ivan Skála v onom předtištěném dopisu oznámil autorovi, že nakladatelství „provedlo některé změny v kulturně-politickém zaměření své ediční činnosti“ a kniha nebude distribuována.

Příběhy těch ostatních

Tankový prapor a *Lviče* nebyly jedinými Škvoreckého knihami, které Čs. spisovatel v té době připravoval k vydání. Na rok 1970 byli znovu naplánováni *Zbabělci* (nevyšli) a v dubnu téhož roku měl autor odevzdat rukopis *Prima sezóny* (neodevzdal). V případě tohoto díla šlo totiž prozatím jen o autorský záměr. První povídka, uveřejněná v únoru 1969 v *Plameni*, vyvolala ohlas nejen u čtenářů, ale i u nakladatelů; autor se totiž netajil tím, že se v podobném duchu chystá napsat takových povídek několik a sestavit z nich knížku. Zájem projevil kromě Čs. spisovatele také Melantrich, v jehož čele stál redaktor a prozaik Karel Houba. Koncem jara se s ním šéfredaktor ČS Vítězslav Kocourek dohodl, že *Prima sezónu* vydá Spisovatel a příští autorovo dílo zase Melantrich. Škvorecký podepsal s nakladatelstvím smlouvu korespondenčně 31. července 1969, dílo mělo vyjít v edici *Žatva* v období 1970–1971, poté je chtěla redakce přesunout do edice *Nová próza*, nakonec však knihu nové vedení vyřadilo z edičního plánu nadobro. Autor proto nemusel spěchat, na její dokončení měl čas několik let – a vydal ji v *Sixty-Eight Publishers* v lednu 1975.

Koncem šedesátých let měl v Čs. spisovateli nejbliže k vydání výbor s pracovním názvem *Novely a povídky*, který měl být zařazen do edice *Klíč* (Knihovna lidové četby). Smlouva byla podepsána 27. června 1967, avšak z čeho přesně má být výbor sestaven, nebylo prozatím rozhodnuto. Škvorecký měl za sebou čerstvou zkušenost s cenzurním zásahem do publikace *Babylon-*

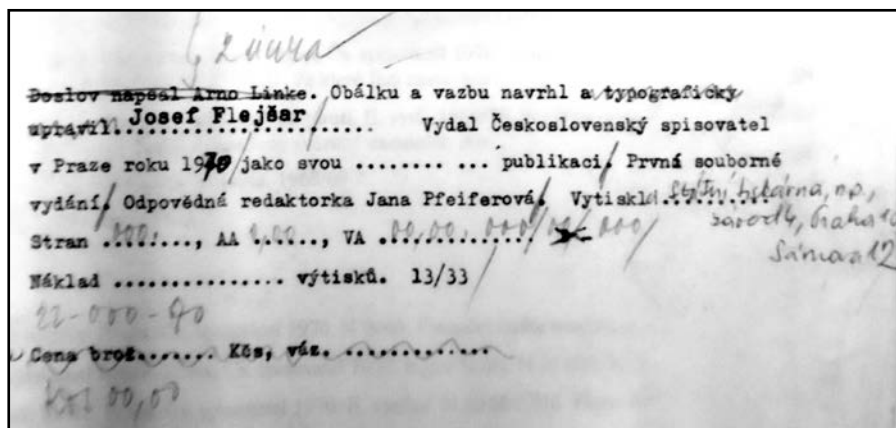
ský příběh a jiné povídky, kterou vydal v témže roce Melantrich a z níž Hlavní správa tiskového dohledu (HSTD) vyřadila celkem deset ze sedmnácti povídek. Nyní pravděpodobně doufal, že některé z nich by za změněných podmínek (HSTD zanikla a byla nahrazena Ústřední publikační správou) mohly vyjít.

Návrh obálky připravované publikace se nedochoval

Osmašedesátý rok mu však nabídl nové možnosti: souborné vydání jeho povídek pod názvem *Hořkej svět* začal v Odeonu připravovat Vladimír Justl, a v Čs. spisovatelé se proto Škvorecký dohodl na souborném vydání již publikovaných novel *Bas saxofon – Konec nylonového věku – Legenda Emöke*. Odpovědná redaktorka Jana Pfeiferová se nicméně domnívala, že tento výběr neodpovídá poslání edice Klíč, a navrhla vydat knihu mimo ediční řady; doslov měl napsat Arno Linke a na obálce chtěl autor uplatnit kresbu Salvadora Dalího. Před odletem do Kanady v lednu 1969 se Škvorecký již nestihl v redakci dotázat na stav příprav, hned 2. února ho proto šéfredaktor Kocourek informoval písemně: kniha by měla být na trhu koncem léta nebo začátkem podzimu. Průvodka do saz-

by je datována 9. dubna 1969, obálku a vazbu navrhl Josef Flejšar, o typografii se měla původně postarat Jarmila Mašková, nakonec však její úkol převzal

Původní návrh tiráže nevydaného souboru novel

Zdeněk Seydl. Náklad byl stanoven na 15 000 výtisků. V archivu Čs. spisovatele se dochovaly stránkové korektury (celkem 275 stran), které redaktorka Pfeiferová odeslala ještě 26. května 1970 sazečům k zanesení, a pak už jen příznačný dopis Ivana Skály: „Vážený pane (...), vaše dílo nebude vydáno...“

Nahlédneme-li do publikace *Ediční plán českých nakladatelství 1970*, kterou pro interní účely vydal Knižní velkoobchod, najdeme zde dvě překvapivé informace. Janu Dvořákovi z královéhradeckého nakladatelství Kruh Josef Škvorecký slíbil novelu *Emigranti*, v edičním plánu stručně charakterizovanou jako „milostný příběh“. Vyjít měla v edici Prostor, předpokládaný rozsah 100 stran a cena 15 Kčs. Již z Kanady se autor s nakladatelem domluvil na změně a do Kruhu putoval rukopis *Velké povídky o Americe*, jenže než s ním byl Škvorecký hotov, bylo jeho jméno na indexu. Dlužno však doplnit, že původní dohoda byla dodržena, jen s určitým prodloužením: kniha v Kruhu vyšla až v roce 1991. Druhým ne příliš známým Škvoreckého tvůrčím záměrem byla kniha *Třináct hovorů o lásce a přátelství*, kterou mělo ve třetím čtvrtletí roku 1970 vydat nakladatelství Svoboda (mimo edice, odhadnutý rozsah 240 stran, cena 18 Kčs). Iniciátorem jejího vzniku však nebyl Josef Škvorecký, nýbrž jeho mladší spolužák z Náchoda, pozdější scenárista Miroslav Khun, který je v edičním plánu uveden jako spoluautor. Podle anotace kniha „zve čtenáře k družnému posezení u čistého vína dávných i zbrusu nových postřehů a myšlenek z oblasti intimního života kohokoli u nás“; byla by tedy ve Škvoreckého bibliografii dílem spíše netypickým...

V posledním čtvrtletí roku 1969 měl Škvorecký vyjít i na Slovensku. Pod název *Koniec nylonového věku* se měly kromě titulní novely v překladu Gabriela Rapoše schovat též povídky *Konanie skúšok Fučíkovho odznaku v siedmom tankovom prapore*, *Spomienka na prima sezónu* (tedy první kapitola dosud nenapsané knihy) a *Růžové šampaňské*. Během redakčních příprav došlo ke změně skladby publikace: vedle *Konce nylonového věku* a zmíněné kapitoly z *Tankového praporu* měla být nově zařazena novela *Bassaxofon*, zatímco dvě zbývající povídky spadly pod stůl. V této nové podobě byla kniha naplánována na první čtvrtletí roku 1970, nakonec však ani ona nevyšla.

Studie je ukázkou z publikace Knihovraždy, na niž pracují literární historikové z Ústavu pro českou literaturu AV ČR. Materiálově vychází z archivu nakladatelství Čs. spisovatel, který je uložen v Literárním archivu Památníku národního písemnictví. Za pomoc při přípravě studie autor děkuje Tomáši Pavlíčkovi a Michalu Jarešovi.

NEDRŽET SE FORMÁTU, ALE OBSAHU

ROZHOVOR S PETREM A DAVIDEM DORŮŽKOVÝMI

Kristina Žantovská

Lubomír Dorůžka (1924–2013) byl jedním ze zásadních znalců a propagátorů jazzu a populární hudby. Napsal řadu knih a spolu se svým přítelem Josefem Škvoreckým sestavil i několik antologií, které ovlivnily a inspirovaly generace muzikantů i milovníků hudby. Celoživotní orientace na angloamerickou literaturu ho vedla i k překládání – především díla jeho oblíbeného Francise Scotta Fitzgeralda. A v archivech Českého rozhlasu jsou kilometry pásků s Dorůžkovými pořady, které s různými přestávkami danými „dobovými tanci“ natočil. Jeho biografii o Karlu Vackovi se inspiroval Martin Vačkář, když hledal příběh

pro hudební komedii *Zítřka swing bude zníti všude* v režii Ondřeje Havelky s živou kapelou Melody Makers (jejíž premiéra v Městských divadlech pražských by se měla uskutečnit letos na podzim na scéně ABC). Matiné *Taxe zase ozvi*, věnované Lubomíru Dorůžkovi a uváděné na malé scéně téhož divadla, má inscenaci „doprovodit“ vzpomínkami na jeho bohatě naplněný život.

V rozhovoru s jeho synem, hudebním novinářem Petrem, a vnukem, jazzovým kytaristou a skladatelem Davidem, jsme si potvrdili, že jablko v Dorůžkově rodu nepadá daleko od stromu.

❑ *Pamatujete na první muziku, iniciační dejme tomu, která nasměrovala vaši cestu?*

PETR: Pro mě to byl Frank Zappa z BBC na krátkých vlnách někdy po roce 1967. Tehdy vydávali svá nejlepší alba Beatles i Dylan, hudba zrcadlila dramatické proměny šedesátých let včetně éry hippies. I když jsme to sledovali skrz železnou oponu, rozuměli jsme zcela jednoznačně, oč jde. A s jinými kulisami proběhla podobná proměna o generaci dříve, když můj otec propadl jazzu i americkým filmům.

❑ *Ovlivnil vás otec a dědeček také svým anglofilstvím?*

PETR: To mělo spoustu jemných odstínů. Třeba jako školák, kterého nechtěli vzít do pionýra, protože „není kolektivní“, jsem četl *Animal Farm* od Orwella. David i jeho sestra Lucie patří k ročníkům, které unikly na základní škole povinné ruštině, a místo toho měli domácí výuku angličtiny a němčiny od babičky, která byla učitelkou.

DAVID: Anglofilstvím mě určitě ovlivnil zásadně, především co se týče hudebního vkusu. Ale ono se to opravdu těžko hodnotí. Když člověk vyrůstá v určitém prostředí, bere to jako naprosto samozřejmé a přirozené a nenapadne ho, že by to třeba mohlo být nějak jinak.

❑ *Jaké období z otcova a dědečkova života vám připadá natolik zajímavé, že byste ho chtěli také prožít, nebo do něj na pár dní třeba jen nakouknout?*

PETR: On část života strávil za války, tam bych se vrátit nechtěl. Ale rád bych si zopakoval festival v Antibes na rodinné dovolené. Hrál tam Miles Davis, ale jako teenager jsem jeho genialitu tehdy ještě neoceníl.

DAVID: Rozhodně do 60. let bych nakoukl velice rád. Armstrong, Ellington a Charles Lloyd v Praze, to krátké období, kdy bylo možné cestovat z Československa na Západ, předtím, než přijely tanky, a vůbec společenská atmosféra před srpnem 1968, to by mě zajímalo. A možná i období 1945–1948, nylonový věk, jak o něm píše Škvorecký. Ale i období první republiky.

❑ *Kterého člověka z jeho života byste chtěli potkat?*

PETR: Určitě Jana Rychlíka, to by nejen skladatel a bubeník, ale také guru. V poválečných letech, kdy řada otcových vrstevníků bez výčitek volila

komunisty, mu právě Rychlík s naprostou přesností vysvětlil, co komunistická diktatura přinese.

DAVID: Kdyby to bylo možné, rád bych se potkal s Janem Zábranou. A určitě znovu s Josefem Škvoreckým. A samozřejmě setkání s Louistem Armstrongem a Dukem Ellingtonem bych se také nebránil.

❑ *Davide, někdy ve dvanácti letech jsi začal od dědečka dostávat základy jazzové skladby. Či to byl nápad a jak výuka vypadala?*

Nápad to byl asi společný, vycházel z toho, že jsem tehdy začal s prvními skladatelskými pokusy a dědeček mi dal mnoho velmi cenných rad, kterými se v podstatě řídím dodnes. Zkrátka mi u mých prvotin jasně řekl, co tam funguje a co ne.

❑ *Petře, řekl jsi, že každá generace má svou „hudbu“, která reaguje na hudbu předešlé generace. Co přinesl a zbořil jazz otcovy generace?*

Motivace k boření vznikne, když se dřívější revolta, tedy i jazz, promění v šedý mainstream. Samozřejmě, pod tou záplavou nudy je řada klenotů, chce to jen trochu úsilí. Na Mezinárodním jazzovém festivalu v Praze, který otec založil, vystoupil třeba kanadský aranžér a kapelník Gil Evans. V normalizační Praze zněla jeho hudba jako oslava svobody. Evans se vyhýbal kliše jazzových bigbandů a vedl hudebníky k tomu, aby více poslouchali, než se předváděli. To byl můj jazzový životní zážitek. Obecenstvo chtělo přídavky, ale zřízení v Lucerně na příkaz shora vypnuli proud. Tehdy jsem si říkal, škoda, že tu nejsou ti, kdo před mým narozením ty komunisty volili.

❑ *Co přinesl a „zbořil“ Frank Zappa, o kterém jsi napsal knihu Šuplík plný Zappy?*

On jako talentovaný a cílevědomý muzikant neztrácel čas, že by někomu něco bořil, ale milimetr po milimetru a s extrémními nároky na své muzikanty vytvářel hudbu, která výrazně převyšovala vše, co se v rockové sféře odehrávalo. Kombinoval to s hodně syrovým humorem, smál se všem, kdo se topili v tom otupujícím mainstreamu. Tyhle lidi bez fantazie a identity nazýval *plastic people*, což později inspirovalo i českou undergroundovou kapelu stejného jména.

❑ *Jak se ti to vůbec v době normalizace podařilo?*

V jeho hudbě bylo tolik příběhů a důležitých poselství. Věděl jsem, že o Zappovi zkrátka musím psát i kvůli těm, kdo ho znají jen málo a nemají

přístup k nahrávkám. Naše hudební komunita tehdy žila v šedé zóně, kde je řada věcí napůl legální a napůl trestná. Nabídl jsem svůj nápad kamarádu Láďovi Zajíčkovi, který řídil jedno takové pololegální nakladatelství, a jako řada tehdejších autorů jsem věděl, že možná píšu do šuplíku. Proto ten název.

❑ *Jak na Zappovu hudbu a texty reagoval otec? Teoreticky vzato by mu jeho hudba měla být hodně vzdálená.*

Od mnoha jazzových posluchačů se otec lišil tím, že se nedržel formátu, ale obsahu. Měl odstup, suverénní nadhled přes žánrové hranice. Zappa patřil do naší společné podmnožiny.

❑ *Davide, jaké hudební podněty v prostředí, kde hudba byla stejně nutričně důležitá jako denní strava, jsi získal?*

Těch podnětů bylo tolik, že je nemohu vyjmenovat všechny. Ale možná jeden ze základních byl vždy být otevřený tomu, co člověk slyší, a vnímat více samotný obsah, než to, do jaké škatulky někdo určitou hudbu zařazuje.

❑ *Petře, zajímal ses o world music ještě v době, kdy nebyl svět dosažitelný jako dnes, kromě zavřených hranic neexistoval internet. Jaká hudba, z kterých částí světa, tě tehdy zajímala?*

On ten rock byl s hudbou světa, tedy world music, docela provázaný, třeba George Harrison uspořádal s Ravi Shankarem a dalšími benefiční Concert for Bangladesh. Bylo to roku 1971 a já zíral, že zatímco v Evropě byla vážná hudba spojena s notovým zápisem a škrobenou prezentací, indickou klasickou

DAVID DORUŽKA (*1980)

Jeden z vůdčích představitelů české jazzové scény je profesionálním hudebníkem od svých čtrnácti let. Vystupoval po celém světě, spolupracoval s řadou světových hudebníků a dlouhodobě pobýval v New Yorku a Paříži. Studoval skladbu a improvizaci na Berklee College of Music v Bostonu u profesorů jako Joe Lovano, Mick Goodrick a George Garzone a měl též příležitost učit se u hudebníků jako Herbie Hancock, Brian Blade, Joshua Redman a Christian McBride. Je nositelem tří Cen Anděl za jazzová alba (kromě nejnovějšího *Autumn Tales*, 2016, jsou to *Hidden Paths*, 2004, a *Silently Dawning*, 2008); stejnou cenu obdržel také v roce 2012 za CD *Light Year* ve spolupráci s kvintetem Inner Spaces. Do svého nového tria přizval nadějně hudebníky současné česko-slovenské scény – kontrabasisitu Petera Kormanana a bubeníka Marka Urbánka.

hudbu provázela improvizace a úsměv. Mně bylo 22 let a byl to ten nejlepší start k objevování paralelních hudebních vesmírů.

□ *Změnily se během let vaše hudební preference?*

PETR: Co se změnilo, je především nabídka. Schématicky: rockovou pestrost a originalitu z 60. let vystřídala v pozdějších dekadách rutina. Pokud ale člověk hledal hlouběji a mimo rockový šuplík, objevil všechny ty úžasné regionální styly, od Finska přes Andalusii a Irsko až po Afriku a Latinskou Ameriku. To nebyl nějaký muzeální folklor v krojích, ale hudba s autentickými kořeny a přirozeným vývojem. Všichni z mé generace, kdo téhle world music propadli, prošli podobným posunem. Mně se teď zdá, že i tyto zdroje se vyčerpávají a opět je nutno hrábnout o něco hlouběji, i když posluchači o dvě generace mladší to možná vidí jinak?

DAVID: Domnívám se, že vývoj umění a hudby se pohybuje vždy tak trochu ve spirále. A možná podobně vývoj toho, co člověk v životě hledá nebo zrovna potřebuje. Já poslední zhruba dva roky vyhledávám hudbu spíše jednodušší a přímější. Vrátil jsem se ke spoustě věcí, které jsem poslouchal, když mi bylo 11 nebo 12 a znovu je objevuji a je to úžasný proces.

□ *Celoživotní přátelství mezi Lubomírem a Josefem Škvoreckým je zaznamenáno v obsáhlé korespondenci, kde byly jejich přezdívky inspirovány hercem Errolem Flynnem a saxofonistou Lestrem Youngem. Pamatujete si na Škvorecké osobně?*

PETR: Dobře si vzpomínám, jak k nám jednou do pátého patra na Smíchově přišel Mikuláš. Až o mnoho let později mi rodiče řekli, že to byl Škvorďa, jak mu doma přezdívali.

DAVID: Já mám dodnes v paměti, jak jsem hrál v září 1996 v klubu U Malého Glenu v triu s Jaromírem Honzákem a Badym Zbořilem. A na ten koncert přišel dědeček právě s Josefem Škvoreckým a Zdenou Salivarovou. Nezapomenutelný zážitek.

□ *Petře, otec se zmiňuje v pamětech, že jsi při svých plavbách na malé plachetnici v Jugoslávii převážel zahraniční knížky včetně korespondence Lestra s Errolem. Jak to probíhalo?*

PETR: Překračovat hranice na Západ bylo za komunismu velké trauma, závory zapuštěné v betonu, ostnatý drát a osobní prohlídky. Do Jugoslávie se ale jezdilo přes Maďarsko a navíc, když měl člověk na přívěsu za autem loď, u celníků to budilo spíš respekt než touhu hledat kontraband. Šestimetrová plachetnice nadto nabízí množství dobře maskovaných úložných prostorů, na které celníci nebyli vyškoleni. V Jugoslávii byla běžně k dostání anglická vydání Orwella, Solženicyna a dalších autorů, u nás zakázaných, a na poště čekal vždy balík z Toronta. Takže stačilo odšroubovat pár překližkových krytů v kajutě, místa tam bylo hodně.

DAVID: Já mám to pašování knížek z Toronta také ještě v paměti.

□ *Váš otec a dědeček zaznamenal své sny v útlé knížce Panorama snů, třeba ten s názvem Muzicírování, kdy v noci na železničním mostě chce cvičit na tenorsaxofon. Jak to máte se sny vy?*

PETR: Mně se spousta snů splnila, vyjet do těch zdánlivě nedostupných míst, odkud přichází unikátní hudba, jako je Tuva, Kapverdy, zažít rodinný marocký rituál lila. Bohužel poslední sen, cesta přes Vysoký Atlas na festival na Sahare, jsem musel letos v březnu na poslední chvíli zrušit kvůli čínské viróze.

DAVID: Těch snů je mnoho, některé se splnily a některé se plní postupně. Tady nebudu úplně konkrétní, ale rozhodně je pořád spousta věcí, na které se velmi těším, v hudbě i v životě.

PETR DORUŽKA (*1949)

Nezávislý novinář a rozhlasový autor píše o hudbě od svých 18 let. Přispívá do českých a zahraničních médií a od roku 1998 vysílá v Českém rozhlase pravidelný hodinový pořad o world music, v současné době uváděný každou poslední neděli v měsíci v rámci cyklu Sedmé nebe. Roku 1984 sepsal biografii Šuplík plný Zappy, kterou tehdy vydala pololegální Sekce mladé hudby. Když v lednu 1990 Frank Zappa navštívil Prahu, byl jedním z jeho oficiálních tlumočnicků. Doružka také přispěl k antologii Rhythm & Blues (Panton 1985) a podílel se na knihách Hudba na pomezí (Panton 1991) a Beauty Bigbeaty Breakbeaty (Mařa 1998). Po roce 1989 produkoval pro nakladatelství Bonton sérii alb (Petr Skoumal, Michal Hromek). Na Fakultě humanitních studií UK přednášel o světových hudebních kulturách. Od roku 1992 je členem rozhlasového panelu World Music Charts Europe. Jako zahraniční reportér přispíval pro kanadský rozhlas CBC. V roce 2017 obdržel cenu Womex Professional Excellence Award.

PRAŽŠTÍ SURREALISTÉ V TORONTU?

Veronika Košnarová

Může se zdát překvapivé, že v katalogu Sixty-Eight Publishers se v rubrice „Na příští léta připravujeme“ v první polovině osmdesátých let několikrát objevil interní tisk *Surrealistické skupiny v Československu* z roku 1979 – sborník *Otevřená hra*. Zaslouží si připomenout, že v torontském nakladatelství texty surrealistické provenience příležitostně vycházely, např. výbor z díla příslušníka původní *Skupiny surrealistů v ČSR* Jindřicha Heislera, uspořádaný a komentovaný Věrou Linhartovou (*Aniž by nastal viditelný pohyb*, 1977) či výbor z pseudoscénářů Vratislava Effenbergera *Surovost života a cynismus fantasmie* (1984). Zde se již přímo dotýkáme tehdy aktuální *Surrealistické skupiny v Československu*, jejíž vůdčí teoretickou i organizační osobností byl až do své smrti v roce 1986 právě Vratislav Effenberger. Jako prostředník kontaktu s Josefem Škvoreckým však působil jiný z jejích členů, a sice Ludvík Šváb, povoláním psychiatr, amatérský jazzový hudebník, filmař, dramatik, scénárista a příležitostný básník. Zrod celoživotního přátelství s Josefem Škvoreckým a také Lubomírem Dorůžkou se datuje do období protektorátu: na dálku se seznámili v souvislosti s ilegálním jazzovým časopisem *Okružní korespondence* a pozdější léta tento – slovy Stanislava Dvorského – „přátelský triumvirát“ jen utvrdila (srov. mj. spolupráci na legendárním pořadu *Opravdu blues*). Nezničil jej ani Škvoreckého odchod do exilu: Dorůžka i Šváb si se Škvoreckým dopisovali a lze předpokládat, že právě touto cestou se Škvorecký o reprezentativní publikaci *Surrealistické skupiny v Československu* také dozvěděl.

Po více než třiceti letech, jež uplynuly od válkou vynuceného ukončení činnosti prvorepublikové *Skupiny surrealistů v ČSR*, znamenalo ustanovení *Surrealistické skupiny v Československu*, k němuž došlo v roce 1971, návrat k vědomé explicitní skupinové existenci československých surrealistů. *Skupinu* krom již zmíněných Vratislava Effenbergera a Ludvíka Švába tvořili Karol Baron, Andrew Lass, Albert Marenčin, Juraj Mojžiš, Martin Stejskal a Eva a Jan Švankmajerovi; v roce 1972 přibyla Alena Nádvořníková, v polovině sedmdede-

sátých let se *Skupinou* navázala spolupráci Emila Medková a od roku 1979 se skupinových aktivit začali zúčastňovat také František Dryje a Jiří Koubek. Prostřednictvím různorodých kolektivních her, anket, interních výstav a sborníků ke kolektivně zvoleným tématům *Skupina* průběžně rozpracovávala specifický surrealistický teoretický (přesnější by ovšem asi bylo říci: teoreticko-ideologický) model-systém, konkrétně Effenbergerem navržený koncept *surrealistické fenomenologie imaginace*.

Od roku 1978 vydávala *Skupina* ve spolupráci s ženevskou surrealistickou skupinou soustředěnou kolem revue *Le La* tištěnou samizdatovou edici, již ženevská skupina zaštitila svým jménem. Jako místo vydání proto byla na obálce uváděna Genève, uvnitř publikací však Praha. Ve skutečnosti svazky nechával ilegálně tisknout buď Albert Marenčin ve Státní tiskárně v Bratislavě nebo Martin Stejskal v Praze ve Státní tiskárně v Karmelitské ulici. Výroba probíhala ve většině případů tím způsobem, že se nejprve nechala knihtiskem vytisknout celá sazba na papír a ten se pak ručně stříhal a lepil na příslušná místa do zalamovaných stran. Tyto strany byly poté v tiskárnách ofotografovány, přeneseny na kovolisty a většinou pomocí maloofsetových strojů vytištěny. Svazky formátu A5 byly tištěny na ofsetovém papíře a svázaný knihařskou technikou, vazba byla lepená s potištěným kartonovým obalem, popř. šitá sešitová (u katalogů výstav). Knihy vycházely obvykle v nákladu padesáti výtisků, katalogy výstav ovšem v nákladu sto až tři sta výtisků. U sborníků bylo pro autory pořízeno několik výtisků s pevnou vazbou a tvrdými deskami, pro zbytek nákladu pak byla použita vazba brožovaná. Na redakci jednotlivých titulů se podílela buď kolektivně celá skupina, nebo individuálně Vratislav Effenberger, Jiří Koubek, Martin Stejskal či Jan Švankmajer. Grafická úprava knih byla dílem Martina Stejskala. Na počátku osmdesátých let *Skupina* založila ještě druhou samizdatovou edici *Studijní materiály a dokumentace*, která byla na rozdíl od *Le La* klasickým strojopisně rozmnožovaným samizdatem a sloužila k (internímu) rozšiřování studijních podkladů, tedy textů, nad nimiž se vedly skupinové diskuse a jež byly předmětem různých analýz či anket.

V řadě *Le La* byly vydávány výhradně tisky členů *Surrealistické skupiny v Československu*. Vedle sborníku *Otevřená hra*, jenž edici zahájil, a totožně koncipovaného svazku *Opak zrcadla*, nesoucího podtitul *Surrealistická poesie. Antologie tvorby Surrealistické skupiny v Československu 1980–1985*, vyšly pod hlavičkou *Le La* katalogy zakázaných, resp. plánovaných výtvarných výstav *Sféra snu* a *Proměny humoru* (vydán byl též stejnojmenný sborník). Z individuálních publikací edice přinesla výbor z poezie Vratislava Effenbergera *Lov na černého žraloka* (nebyl totožný se stejnojmenným exilovým výběrem, vydaným

v roce 1987 v mnichovské edici Poezie mimo domov), prózu *Jeskyně Baradla* a básnickou sbírku *Samoty a citace* od Evy Švankmajerové či soubor úvah, básní a koláží Alberta Marenčina (*Nikdy. Spovede a vyznania. Mème et autre*).

Sborník *Otevřená hra*, o jehož vydání později uvažovali v Torontě, nesl podtitul *Mezi surrealismem a surrationalismem. Antologie tvorby Surrealistické skupiny v Československu 1969–1979* a na cca 200 stranách shrnul texty různého rozsahu (nežádka šlo o fragmenty, pracovní poznámky, náčrty, glosy): ukázky z básnické a prozaické tvorby, scénářů, (auto)komentářů k obrazům a fotografiím a dalším výtvarným objektům, záznamů snů a komentářů k nim, kolektivních her a experimentací, teoretických statí, esejů, anket, diskusních příspěvků; zařazeny byly rovněž četné reprodukcce výtvarných prací z téhož období. Redaktor svazku Jan Švankmajer rozčlenil (bezpochyby na základě skupinové dohody) sborník do šesti oddílů (*Interpretace, Erotismus, Analogie, Strach, Sen, Imaginární portréty*), koncipovaných jako reprezentativní výběry z dílčích tematických pracovních souborů, jejichž

Samizdatové vydání sborníku z edice Le La.

sestavování se *Skupina* věnovala v průběhu uplynulých deseti let.

V „Úvodu“, který formuloval z větší části Vratislav Effenberger (ovšem podepsali jej všichni členové skupiny), se autoři vymezili proti sborníku *Surrealistické východisko (1938–1968)* (Praha, Československý spisovatel 1969), od něhož se *Otevřená hra* liší primárně v tom, že nemapuje předchozí historický vývoj, ale soustředí se pouze na de facto aktuální činnost. Hlavní změnu však představuje přesun pozornosti k výše zmíněné surrealistické fenomenologii imaginace, tj. zkoumání tvůrčího procesu ve všech jeho složkách a podmíněnostech. Důraz je položen na kolektivní ráz tvorby, práci na společně zvolených tématech a rovněž na internacionalizaci skupiny, projevující se především spoluprací s pařížským surrealistickým hnutím. To se ostatně otisklo i do samotného sborníku, který je místo doslovu uzavřen překladem textu Vincenta Bounoura, psaného původně jako předmluva k – nakonec ne realizovanému – francouzskému vydání *Otevřené hry*.

Vzhledem k specifickému charakteru publikace je obtížné zvolit jednu reprezentativní ukázkou. Náš výběr nakonec padl na úryvek z „Několika po-

známek o předposranosti jako psychosociálním fenomenu“ Františka Dryjeho, textu, který nepostrádá nadsázku a ironii a nadto má snad i potenciál nadčasově platné výpovědi:

„Předposranost, stejně jako posranost mohou vznikat na různých úrovních společenské komunikace: v oblasti právních vztahů, morálky, pracovních vztahů, v oblasti vztahů umělecké produkce – viz tvorba mladých začínajících autorů, v oblasti politické praxe apod.

Zajímavé, že můžeme vést analogii mezi předposraností a různými podobami psychických poruch: od »pouhého« neurotického symptomu (t. j. vím, že motiv mého strachu je fiktivní, ale nemůžu si pomoci) až k těžkým bludům paranoika.

Od těchto poruch se však předposranost liší, neboť ji nelze považovat za celkové mentální selhání, nýbrž za krach v oblasti intelektu, jenž je zpravidla doprovázen krachem etických kritérií.

Společenská determinace předposranosti: předposranost jako symptom specifické sociální krise je důsledkem ztráty sociálních garancí normální (dosud běžné) lidské aktivity především v právních vztazích (nedostatek právní jistoty) a odvozené či samostatně i v dalších oblastech společenské komunikace.

Víme-li, že existuje jenom jeden jediný příklad sociální represe bez právního důvodu, máme důvod k permanentním obavám. Pojmy jako reálné či fiktivní se nejen relativizují, ale i vyprazdňují; vzniká zmatení jazyků, ztrácíme orientaci. Za této situace se předposrává každý.“

(František Dryje: „Několik poznámek o předposranosti jako psychosociálním fenomenu“, in Otevřená hra. Mezi surrealismem a surracionalem. Antologie tvorby Surrealistické skupiny v Československu 1969–1979, s. 137)

Prameny a literatura:

- Dryje, František: „Dějiny neosamocnosti 2“, *Analogon* 2004, č. 41–42, s. 29–37.
- Otevřená hra. Mezi surrealismem a surracionalem. Antologie tvorby Surrealistické skupiny v Československu 1969–1979*; red. Jan Švankmajer. Genève-Praha *Le La* b. d. [Praha, Surrealistická skupina 1979].
- Dvorský, Stanislav: „Ludvík Šváb a jazz“, in *Ludvík Šváb – uklidit až po mé smrti*; eds. Evžen Brabcová a Jiří Horníček. Praha, Národní filmový archiv 2017, s. 168–175.
- Příbáň, Michal a kol.: *Český literární samizdat 1949–1989. Edice, časopisy, sborníky*. Praha, Academia a Ústav pro českou literaturu AV ČR 2018.

LITERÁRNÍ AKADEMIE ZNOVUZROZENÁ

Zadáte-li do internetových vyhledávačů výraz „Literární akademie“, nabudete oprávněného dojmu, že o někdejší Soukromé vysoké škole Josefa Škvoreckého se už nepíše jen na stránkách, které někdo zapomněl z internetu odstranit. O vysvětlení jsme požádali zakladatele LA, jejího dlouholetého spolumajitele a výkonného ředitele Václava Křištofa, který nyní působí na Vysoké škole kreativní komunikace v Praze.

❑ *O Literární akademii se nyní nemluví jen v minulém čase. Znamená to, že škola, kterou jste kdysi založil a která několik let po vašem odchodu zanikla, byla nyní obnovena?*

Po formální stránce nikoli, protože LA – již pod jiným názvem – skončila roku 2015 v exekuci. Majitel Vysoké školy kreativní komunikace, který kdy-

Kurs tvůrčího psaní s Arnoštem Goldflamem

si podal studentům zanikající školy pomocnou ruku, chtěl nyní i v oblasti názvu na LA navázat, a tak v rámci VŠKK máme i Literární akademii.

❑ *Jaká je vaše role na VŠKK a čím se studium současné Literární akademie liší od jejich „starých časů“?*

Na VŠKK jsem vedoucím Katedry literární tvorby (tvůrčího psaní) a zároveň ředitelem Literární akademie, což se z hlediska náplně částečně překrývá. Ve „starých časech“ se LA zabývala tvůrčím psaním, redakční prací, mediální komunikací a interaktivními médii. Studenti tvůrčího psaní převažovali. Na VŠKK je nejvíce studentů marketingu, vizuálních oborů a pak literární tvorby; ve všech případech jde prozatím o bakalářské obory. Z toho vyplývá, že literární tvorba není středobodem vesmíru, jako kdysi byla na LA.

❑ *Připomíná současná LA v názvu či jinak osobnost Josefa Škvoreckého?*

V názvu určitě ne, ale v rámci vědecké, výzkumné a tvůrčí činnosti na tom již začínáme pracovat.

❑ *Nakolik provoz školy ovlivnila pandemie nemoci covid 19?*

Jako všude na vysokých školách, tedy zásadním způsobem. Přešli jsme na on-line výuku, což minimálně v tvůrčích dílnách není nejšťastnější, nicméně to mluvím o jarním semestru. Na začátku října právě alespoň umělecké tvůrčí dílny, tedy tvůrčí psaní atp., chvíli probíhaly prezenčně, ale zpřísněná vládní opatření to brzy znemožnila. Státní závěrečné zkoušky se konaly v září obvyklým způsobem, ale přijímací zkoušky a dny otevřených dveří už probíhaly on-line.

❑ *Původní Literární akademie byla činná také vědecky (konference k 80. narozeninám J. Š., dva svazky jeho bibliografie apod.) a vydavatelsky (kromě konferenčních sborníků se krátce starala o Spisy Josefa Škvoreckého). Má i současná škola podobné záměry?*

Podářilo se mi zařadit některé projekty do činnosti školy. Jde například o vědeckou konferenci věnovanou nakladatelstvím Sixty-Eight Publishers a Index, od jejichž založení uplyne příští rok plných padesát let. Škola se bude také podílet na vydávání Spisů Josefa Škvoreckého. S kolegou Michalem Přibáněm pak vydáme populární monografii o exilových nakladatelstvích. S Národním muzeem jsme pak začali připravovat výstavu, mezinárodní konferenci a další doprovodné programy, které se uskuteční v roce 2024 ke stému výročí narození Josefa Škvoreckého.

(zar)

APOLLINAIRE V PŘEKLADU PETRA ŠRŮTY

Jednou z domácích literárních událostí přelomu loňského a letošního roku bylo vydání knihy Guillaumea Apollinaira *Kaligramy*. Sbíрка autora v Česku mnohem známějších *Alkoholů* vyšla ve Francii poprvé v dubnu 1918, tedy v době, kdy básníkovi zbýval pouhý půlrok života. Za více než sto let, které od jejího vydání uplynuly, nebyla jako celek do češtiny přeložena; několik textů se sice objevilo porůznu v tisku (často v překladu Jiřího Konůpka), v úplné podobě se však našim čtenářům představila až v závěru roku 2019, kdy ji v překladu Petra Šrůty (mj. zakládajícího člena SJS) a s doslovem jednoho z nejvýznamnějších současných romanistů Jiřího Pelána vydalo nakladatelství Garamond.

Jak překladatel uvádí v krátké závěrečné poznámce, i jeho původním záměrem bylo přeložit a vydat jen některé texty: a sice ty, které svojí formou odpovídají názvu sbírky. Nakonec se však Šrůta rozhodl přeložit knihu celou, byť k tomu potřeboval spolupráci otce (francouzština) i dcery (překreslování kaligramů). Po pěti letech práce se mu podařilo záměr uskutečnit a s pomocí editorky Nely Knapové a ilustrátorky Marie Bialkové připravil překlad k vydání.

K formě kaligramů poznamenává v recenzi uveřejněné na webu iliteratura.cz Eva Beránková Voldřichová: „Ať už je záměrně naivní, nebo dvojsmyslně sofistickovaná, grafická struktura textu vždy aktivně dotváří jeho smysl. Apollinaire tak postupně buduje svůj vlastní, velmi dynamický ›prostorový jazyk‹,

Sbíрку Apollinairových Kaligramů uvedli překladatel Petr Šrůta (vlevo) a romanista Jiří Pelán

plný zvláště dutých forem, schematicky načrtnutých objektů, vět marně obkružujících (v čase) unikající objekty a roztržitě eliptických kompozic, které si čtenářovo oko musí samo doplnit obsahem nebo jim alespoň vtisknout nějakou vlastní perspektivu.“ Táž recenzentka mj. oceňuje věrnost Šrůtova překladu, Lucie Šilhová v magazínu Ona Dnes knihu označila přímo za skvost, Ondřej Pešek na webu fanzine.cz pochválil grafické zpracování. Krátkou reportáž ze slavnostního křtu sbírky, který se uskutečnil 10. prosince 2019 v pražském knihkupectví Řehoře Samsy v pasáži Lucerna, odvysílala o tři dny později Česká televize.

(plg)

ROZLOUČENÍ S ILJOU MATOUŠEM

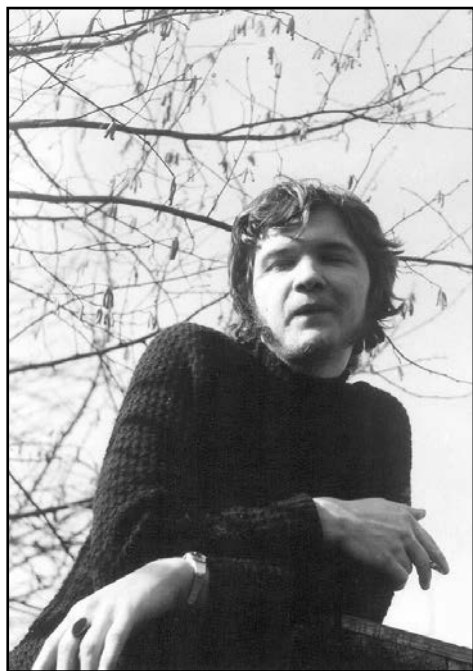
Když jsme se seznámili, bylo Iljovi třicet (narozen 1955) a mně sotva dvacet roků. V roce 1985 nás sblížila Fonopárty, ono polooficiální shromáždění fonomatérů, tedy „lovců zvuku“, které nedlouho předtím zorganizoval Jonáš-klub. Nabídl jsem Iljovi své semaforské poklady na magnetofonových páskách a on mě pozval na návštěvu. Bydlel tehdy se ženou a dvěma malými dcerami v nevelkém bytě rodinného domku v Rybově ulici nad pražskou vojenskou nemocnicí. Svou sbírku knih ukládal (a zčásti doslova uskladňoval) v obývacím pokoji i na zasklené verandě, jeho hlavním doupětem však byla malá místnost ve sklepě. V policích, v nichž běžní občané uchovávají zavařeniny, stály publikace z rodu těch, které by „příchozí Vejda“ (řečeno s Werichem) raději neměl vidět. A na psacím stole malý kufříkový psací stroj (pokud mě neklame paměť, byl to oranžový consul). Ilja byl totiž nejen čtenářem a sběratelem, ale také vydavatelem.

Škála jeho zájmů byla široká. Dohromady nás dal Semafor, ale hned jsme našli další společné pole, a to byl folk. V mém případě český, v Iljově i světový (nejraději měl Dylana). Třetím společným tématem byl Josef Škvorecký, jehož „sebrané spisy“ Ilja vydával pro sebe a pro přátele v nákladu pouhých šesti kusů, neboť víc kopíráků se do zmíněného consulu nevešlo. Často mě u sebe nechával bydlet a já jsem tak postupně objevoval různé utajované světy, v nichž se Ilja orientoval lépe, byť stejně jako já především nadšenecky. O Josefu Váchalovi či Ladislavu Klímovi jsem jako čerstvý maturant věděl v roce 1985 málo a Ilja mě postupně zasvěcoval. Stali se z nás blízcí přátelé.

Ilja pro mě ztělesňoval jeden z paradoxů doby. Jeho otcem byl ideologický pracovník Ústavu marxismu-leninismu ÚV KSČ Milan Matouš, který však od rodiny odešel již v době, kdy bylo Iljovi teprve deset let. Jeho syna tedy vychovával otčím Václav Prchlík. Náčelník Hlavní politické správy Čs. lidové armády byl tím generálem, který na základě několika publikovaných ukázek z *Tankového praporu* zakázal okolo roku 1966 vojenským časopisům tisknout jakoukoli satiru, po roce 1968 byl však degradován a roku 1971 dokonce nepodmíněně odsouzen za vyzrazení vojenského tajemství. Ilja vystudoval alespoň dálkově Střední knihovnickou školu a jako svou závěrečnou práci připravil strojopisnou publikaci věnovanou Osvobozenému divadlu. Tím začala jeho vydavatelská „dráha“. Nejprve pořizoval opisy různých uměnovědných publikací pro filosofa Petra Rezka, záhy si však vytvořil vlastní ediční plány. Zaměstnán byl jako skladník v Sovětské knize, pak v rámci náhradní vojenské služby jako řemeslník u Vojenských staveb a nakonec jako vedoucí papírenského skladu Obchodu průmyslovým zbožím v Praze. Zvláště toto poslední předlistopadové zaměstnání mu poskytovalo dost času na pěstování dalších zálib (kromě Jonáš-klubu byl také členem Jazzové sekce a Sekce mladé hudby) a hlavně na výrobu samizdatů. Na přípravě některých

se podílel i pozdější významný editor a redaktor Jan Šulc, jako podkladů pro své folkové samizdaty využíval Iljovy strojopisy Standa Zárybnický-Houla a malou měrou jsem se připojil i já.

Právě oblast folku je mezi Iljovými samizdaty zastoupena nejpočetněji. Většinu knížek edičně sestavoval sám, obvykle na základě nahrávek z koncertů. Kromě toho sestavil slovník písničkářů a folkových skupin *100x s folkem*, což byl ve své době počín téměř unikátní. Dále vydal několik knížek s texty Jiřího Suchého a jiných divadelníků patřících k malým scénám šedesátých let. Mezi ostatní autory jeho edice patří ti, které Ilja rád četl: mj. Hrabal, Kolář, Wernisch,

Zahradníček, Seifert a mnozí známí i zapomenutí surrealisté. Největší ediční pozornost věnoval Ladislavu Klímovi: řada *Ladislava Klímy spisy sebrané*, do níž Ilja zařazoval většinou autorovy bibliofilsky vydané práce, zahrnuje celkem třináct svazků.

Listopad 1989 zasáhl do života většiny z nás zásadním způsobem. Nové možnosti nám všem braly čas na staré zájmy i na staré přátele. Z obrovské kulturní nabídky si Ilja zkoušel vybírat, ale jeho sběratelská vášeň působila i nadále do mnoha směrů. Jak říká jeho dcera Tereza, „jedna kniha byla pro něho jedna kniha. Dvě knihy už byly základ sbírky“. Hned v roce 1990 Ilja vstoupil do právě zakládané Společnosti Josefa Škvoreckého a výrazně se podílel na jejich prvních publikacích: některým navrhl obálky (například *Kulatému světu* Ivy Pekárkové), přispíval do *Dannyho* a sestavil čtyřsvazkový soubor *Bibliografie Josefa Škvoreckého*. Nadále jsme se vídali i soukromě, často zajížděl k nám do Brna, někdy jako doprovod své mladší dcery Veroniky, která podstupovala v Ostrově u Macochy léčbu astmatu. Ještě v devadesátých letech se Ilja začal věnovat esoterice, která mu po dlouhé příští období poskytovala obživu, ale na tuto půdu jsem se za ním nevydal a našich společných zájmů jako by ubývalo. Pravidelně jsme se však setkávali na valných hromadách SJS a po čase jsme navázali tam, kde jsme kdysi přestali. Ilja je jako spoluautor uveden v již profesionálně zpracované *Bibliografii Josefa Škvoreckého*, kterou jsme vydali u příležitosti Josefových osmdesátin v letech 2004 a 2005: členem užšího autorského týmu sice nebyl, ale množstvím podkladů, které nám tehdy poskytl, ho mezi spoluautory delegovalo naprosto samozřejmě. Mimochodem: náhodské konference v roce 2004 se Ilja zúčastnil a Josef Škvorecký mu za veškerou práci při propagaci jeho díla z pódia osobně poděkoval.

V posledních dvou letech se Iljův život bohužel tragicky zlomil. Náhlý rozpad manželství nesl těžce a nedokázal se srovnat ani s jeho důsledky: přišel nejméně o polovinu svých knižních sbírek (včetně kompletní řady Sixty-Eight Publishers s podpisy mnoha již nežijících autorů), které se pak objevovaly po různých antikvariátech i na Aukru. Na to, aby si sbírky kupoval zpět, neměl dost peněz, věci z Aukra mu zachraňovali někteří známí i neznámí, leč informovaní přátelé. Jednoho dne jsem dostal mail z Divadelního ústavu, v němž mi jeho pracovnice Lucie Čepcová psala, že ústav získal část pozůstalosti „po panu Matoušovi“, a jestli nemám zájem o složky nadepsané „Josef Škvorecký“ a „Jiří Suchý“. Zájem jsem měl, ale pro to nejcennější ze své „pozůstalosti“ si do Celetné zašel sám Ilja.

3. března letošního roku jsme se setkali v kavárně v Jindřišské ulici, kam mu můj kamarád Břeťa Raška přinesl pár jeho věcí, zakoupených na Aukru.

V dubnu Ilju postihla těžká mozková příhoda: byl v té chvíli sám, a přestože si ještě dokázal zavolat záchranku, šťastný konec tento příběh nemá. Ochrunut na levou polovinu těla ležel půl roku v Thomayerově nemocnici, kam za ním v období první vlny koronaviru pouštěli jen dceru Terezu, která přijížděla z Francie. Počátkem srpna jsme se zde viděli naposled, protože jsme se ženou dostali výjimku ze zákazu; Václav Kříštof takové štěstí neměl. V říjnu byl Ilja převezen do Nemocnice u sv. Kříže, kde začínal znovu a lépe rehabilitovat, nakazil se však nemocí označovanou jako covid 19 a tento nápor jeho oslabené tělo nevydrželo. Zemřel v noci na pondělí 2. listopadu 2020 ve vinohradské nemocnici.

V prvních letech činnosti SJS byl Ilja Matouš jejím nepostradatelným členem a Společnosti zůstal věrný i v době, kdy Josef Škvorecký přestal být módním autorem. Zaslouží si, abychom na něho nezapomněli.

Michal Příbáň

Škvorečtí v Knihovně Václava Havla

Ani letos nebyla tradice trvající od roku 2013 a připomínající úmrtí slavného spisovatele přerušena. V úterý 7. ledna 2020 uspořádala Knihovna Václava Havla ve spolupráci se Společností Josefa Škvoreckého (SJS), českým centrem Mezinárodního P.E.N. klubu a Vysokou školou kreativní komunikace akci s tradičním názvem *Čtení pro Josefa Škvoreckého*. Účastníci tentokrát dostali nezávazné zadání – korespondence manželů Škvoreckých. V průběhu tří hodin zazněly texty řady dopisů doplněné dalšími ukázkami z jejich knih. V rámci večera byl vytvořen prostor i pro hudbu, která nerozlučně k oběma Škvoreckým patří. Součástí akce byla též výstava *Prima sezóny Josefa Škvoreckého*, jejímž autorem je Václav Křištof.

Letošního setkání čtenářů knih manželů Škvoreckých se zúčastnil také písničkář Vladimír Merta

Čtení zahájili spisovatel Jáchym Topol (programový ředitel Knihovny VH) a Václav Křištof (předseda SJS a vedoucí katedry literární tvorby na soukromé Vysoké škole kreativní komunikace). Po nich následovali studenti Gymnázia Botičská s dramatizací povídky z *Prima sezóny* a poté již jednotliví aktivní účastníci se svými připravenými literárními či hudebními příspěvky. Sešla se řada zajímavých osobností – kulturní publicistka a básnířka Radana Šatánková s textařkou a muzikantkou Julií Gübelovou, která zahrála na saxofon, literární historici manželé Michal a Alena Přibáňovi, písničkář a publicista Vladimír Merta, nakladatelka a publicistka Markéta Mališová, literární kritik Vladimír Just, malíř Tomáš Císařovský, spisovatelka Zuzana Špůrová, flétnistka Markéta Stivínová a na závěr písničkář, básník a předseda českého centra Mezinárodního P.E.N. klubu Jiří Dědeček, který i zazpíval. A pro zajímavost, které dopisy jsme mohli slyšet? Například Vladimír Merta si vybíral z korespondence Josefa Škvoreckého s jeho celoživotním přítelem Lubomírem Dorůžkou, manželé Přibáňovi uvedli koláž z dopisů JŠ s Petrem Pujmanem, kdysi tajemníkem Svazu československých spisovatelů, a Jiří Dědeček četl ze své vlastní korespondence se Škvoreckými.

Výše zmíněná výstava *Prima sezóny JŠ* byla příjemným obohacením mluveného slova. Jednalo se v podstatě o několik panelů z původně mnohem větší výstavy, kterou na podzim loňského roku k nedožitým 95. narozeninám Josefa Škvoreckého připravili kurátor Václav Křištof a výtvarník Martin Zhouf ve spolupráci s Městskou částí Praha 4. Výstava, která vycházela ze sběrné knihy V. Křištofa, byla nazvána *Život a dílo Josefa Škvoreckého* a instalována na Nuselské radnici. Kromě dokumentů a fotografií ze života a díla JŠ a jeho ženy Zdeny Salivarové zde byly vystaveny knihy v češtině i překlady do cizích jazyků a kanadská i česká vyznamenání. Zvláštní pozornost byla věnována slavnému torontskému nakladatelství 68 Publishers. A pochopitelně nemohla chybět dokumentace z první slavné cesty manželů Škvoreckých do svobodné vlasti v roce 1990 – a také z té poslední, kdy byla roku 2004 u příležitosti 80. narozenin JŠ v Náchodě k jeho počtě uspořádána mezinárodní konference. Průřez výstavou byl tedy tentokrát ke zhlédnutí v Knihovně VH a s celou výstavou se dále počítá jako s putovní po českých školách s cílem zaujmout mladou generaci a přimět alespoň některé žáky a studenty, aby si něco od Škvoreckých přečetli.

Je dobře, že v posledních letech je „čtení“ věnováno oběma manželům Škvoreckým. Vždyť po dlouhou řadu let tvořili úžasný lidský a spisovatelský pár. Jsem přesvědčena, že jeden bez druhého by nedokázali to, co spolu.

Lydia Baštecká

Komplikace s valnou hromadou

Setkání členů Společnosti Josefa Škvoreckého, jemuž tradičně říkáme valná hromada, bylo s předstihem naplánováno na úterý 24. března 2020 na obvyklém místě v restauraci U rodinného krbu v Praze 4–Nuslích. Vyhlášení nouzového stavu kvůli epidemii nemoci covid 19 však její konání znemožnilo – a na podzim se situace vyvinula podobně. V době uzávěrky tohoto čísla *Dannyho* nebylo nové datum členské schůze SJŠ stanoveno.

Odložená vernisáž výstavy v Praze 2

Výstava *Život a dílo Josefa Škvoreckého* byla v únoru 2020 k shlednutí v prostorách Úřadu městské části Praha 2 na náměstí Míru. Připravil ji Václav Křištof částečně z podkladů využitých již na předchozí výstavě na Praze 4 (psali jsme o ní v minulém čísle), objevily se však i materiály vystavené vůbec poprvé. Vernisáž, původně plánovaná na 3. února, se vzhledem ke státnímu smutku vyhlášenému v souvislosti s úmrtím předsedy Senátu PČR Jaroslava Kubery uskutečnila až v pondělí 10. února. Kromě starostky městské části Jany Černochové a autora Václava Křištofa se zahájení zúčastnil též místostarosta Prahy 2 Jaroslav Šolc. Zprávu o výstavě přinesl deník *Právo* dne 17. 2. 2020, reportáž o ní vysílala Televize Praha.

Jana Černochová a Václav Křištof zahájují výstavu

Premiéra Honzlové se chystá na prosinec

V minulém čísle *Dannyho* jsme informovali o neuskutečněné premiéře inscenace Městských divadel pražských podle románu Zdeny Salivarové *Honzlová*. Vedení MDP o jejím zrušení rozhodlo krátce před veřejnou generálkou, která se měla konat 1. března 2019. Příčiny byly prý ryze umělecké a očekávalo se, že se vše vyřeší přepracováním scénáře, na které však jeho autoři Tomáš Jarkovský a Jakub Vašíček nepřistoupili. Pod novou verzí scénáře je podepsána Marie Nováková, režie se ujme Juraj Nvota a změn doznalo i obsazení. Titulní postavu vytvoří Beáta Kaňková, paní Pelikánovou bude hrát Radka Fidlerová, „Fantici“ Petra Jungmannová a Krůna Viktor Dvořák, známý z hlavní role ve filmu *Havel*. Pokud to koronaviry dovolí, uskuteční se premiéra na scéně Rokoka dne 19. 12. 2020, první reprízy jsou plánovány na 21. a 26. prosince.

Rozhovor s Petrem Kroutilem

O svém studiu na bostonské Berklee College of Music, o dvouletém pobytu v nepálském Káthmándú, ale pochopitelně také o seriálu *Prima sezóna* hovoří v rozsáhlém rozhovoru s Josefem Hymplem představitel televizního *Dannyho Smiřického* Petr Kroutil. Na otázku, proč už se nikdy poté před kameru nevrátil, odpovídá takto: „*Už v době natáčení seriálu Prima sezóna jsem hrál profesionálně v Originálním pražském synkopickém orchestru. Vždy jsem chtěl být muzikant a jenom tak v pozadí bylo, že bych si rád někdy před kamerou zahrál hlavní roli. To se mi tímhle povedlo a celkem ochotně jsem se vrátil k muzice. Natáčení mě bavilo, ale zjistil jsem, že nejsem ten správný typ pro herectví. Nechtěl jsem hrát v divadle a u filmu mi vadí jedna zásadní věc: chybí interakce s publikem. Nikdo vám prostě po dobrém záběru nezatleská. Když si z toho udělám legraci, pak máte třeba pocit, že scénu hraje v podstatě na Oscara, a ono nic. Já jsem na publiku a aplausu závislý. Baví mě to a potřebuji to.*“ Celý rozhovor si můžete přečíst v časopisu *Téma* č. 38/2020.

Po uzávěrce

Vzhledem k vývoji koronavirové pandemie zrušila Městská divadla pražská všechna představení, plánovaná do konce roku 2020. 7. listopadu proto nebyla uvedena repríza dorůžkovského programu *Taxe zase ozvi* a neuskuteční se ani premiéra a první reprízy *Honzlové*, plánované na konec prosince.

❑ Rozhlasový pořad *Laskavý skeptik Josef Škvorecký*, který připravili redaktor Milan Dus a režisér Pavel Krejčí pro hradecké studio Českého rozhlasu, byl poprvé vysílán 16. listopadu 2019. Kromě vzpomínek Věry Bayerlové-Tomanové a Jaroslava Celby do něj byla zařazena i kuriozita v podobě úryvku z básnické skladby *Nezoufejte!*, který v roce 1948 sám Škvorecký namluvil a natočil na šelakovou gramofonovou desku, „vydanou“ tehdy v jediném exempláři. Unikátní záznam autorům pořadu poskytl Tomáš Mazal.

❑ Do sobotní přílohy Lidových novin *Orientace*, která byla dne 1. 2. 2020 věnována osobnosti Boženy Němcové, přispěla i spisovatelka Iva Pekárková. V článku nazvaném „Ono to nebude tak žhavé“ mj. píše: „*Vyrůstat v rodině s třinácti dětmi, navíc z nich být nejstarší a striktně vzato nemanželská (...), a navíc být nemilující matkou neustále otloukána, to musela být skvělá průprava na život plný zvrátů a protivenství. Ostatně, mám-li věřit slovům Josefa Škvoreckého (a já jim věřím), vznikají ti nejlepší spisovatelé z lidí nešťastných, zamindrákovaných, tak či onak „nedostačujících“. Možná z ní právě nemilující matka, aniž o tom měla tušení, utvořila spisovatelku.*“

❑ S potěšením i kriticky se básník a hudebník Jan Štolba vrátil k četbě románu Josefa Škvoreckého *Příběh inženýra lidských duší*. Zprávu o tom podal pod názvem „V srdci karantény“ čtenářům časopisu *A2* v čísle 11/2020.

❑ Románu Josefa Škvoreckého a hlavně filmu Víta Olmera *Tankový prapor* byla věnována část pravidelného pořadu *Bijáček*, který odvysílala stanice Český rozhlas 2 v neděli 1. listopadu 2020. Moderátoři Jan Rosák a Regina Květoňová připomněli první „nestátní“ film po roce 1989 několika zvukovými ukázkami a historkami o průběhu jeho natáčení.

❑ Původní dramaturgii *Zbabeleců* připravuje na rok 2021 nový umělecký šéf Klicperova divadla v Hradci Králové Pavel Khek.

❑ *Lidové noviny* přinesly dne 4. 9. 2020 na straně 7 rozhovor Marcela Kabáta s režisérem Bohdanem Slámou, jehož nový film *Krajina ve stínu* o týden později vstoupil do kin. V odpovědi na jednu z otázek se dočteme: „*Hned po Divokých včelách (z roku 2001, pozn. red.) jsem dostal nabídku od producenta Viktora Schwarze adaptovat Škvoreckého Zbabelece. I když film nakonec nevznikl, utkvěl mi Škvoreckého groteskní pohled na různé situace. J. Š. popisuje nesmírně přesně malost a směšnost zla.*“

❑ Záměr italského nakladatelství Miraggi vydat příští rok v italském překladu knihu Josefa Škvoreckého *Všichni ti bystří mladí muži a ženy* oznámil majitel podniku a překladatel Alessandro de Vito v deníku *Právo* dne 15. října 2020. Rozhovor vedený Štěpánem Kučerou vyšel pod titulkem „Česká kultura je rodinné dědictví“ na straně 19.

❑ Se zjevnými antipatiemi komentoval lednovou akci Čtení pro Zdenou Salivarovou a Josefa Škvoreckého ve *Tvaru* č. 3/2020 Vojtěch Němec. Autorova ironie však není namířena vůči torontskému manželskému páru, nýbrž vůči několika vystupujícím, především předsedovi českého PEN-klubu Jiřímu Dědečkovi, který zřejmě příliš vyzdvihl Škvoreckého „odpor vůči levičáctví a sám se k protilevicovému odboji hrdinně přihlásí – a zahraje pár svých protestsongů na kytaru jako samozvaný disident současnosti, nový Kryl, či co“. Článek vyšel pod titulkem „Čekání na Dědečka“.

❑ Jako četbu na pokračování odvysílal Český rozhlas román Josefa Škvoreckého a Jana Zábrany *Vražda pro štěstí*. První detektivní příběh soukromého detektiva Pivoňky posluchačům zprostředkoval Martin Preiss v režii Aleše Vrzáka. Premiéra první z dvanácti částí byla na stanici Dvojka uvedena v pondělí 24. srpna 2020. O okolnostech vzniku

knihy i její televizní adaptace informovala čtenáře *Týdeníku Rozhlas* (č. 35/2020) Marina Feltlová v článku „První případ pro detektiva Pivoňku“.

❑ Detektivním prózám Josefa Škvoreckého psaným ve spolupráci s Janem Zábranou i se Zdenou Salivarovou se věnují Pavel Mandys a Michal Jareš v knize *Dějiny české detektivky*, kterou s vročením 2019 vydalo počátkem letošního roku nakladatelství Paseka.

❑ Škvoreckého román *Příběh inženýra lidských duší* vyšel roku 2019 již pošesté. Postaralo se o to voznické nakladatelství Leda.

Taxe zase ozvi, Errole!

Literární matiné Městských divadel pražských (uváděné většinou ve večerním čase) **Taxe zase ozvi aneb Chléb náš vezdejší dej nám jazz!**, jehož autorkou a režisérkou je Kristina Žantovská (ve starších materiálech bývá uváděna i Viktorie Čermáková), je zasvěceno Lubomíru Dorůžkovi (1924–2013). Autorka vychází z jeho vzpomínkové knihy *Panoráma paměti* (Torst 1997) a přiznává, že výběr textů byl obtížný a jiný autor (či „editor“ jevištního pásma) by jistě mohl volit jinak. Klíč, podle kterého postupovala, není zcela zřetelný, jistě však je, že kromě Dorůžkových pamětí využila také knihu *Psaní, jazz a bláto v pásech. Dopisy Josefa Škvoreckého a Lubomíra Dorůžky z doby kultů (1950–1960)*, kterou v roce 2007 vydala Literární akademie (Spisy J. Š., sv. 31).

V příjemném intimním prostoru Malé scény ABC jsou na otevřeném klavíru položeny dvoje desky s nápisy Lester a Errol, na zdi visí (zpočátku pietně zahalená a na konci opět zakrytá) fotografie obou přátel (*S Errolem při přípravě textu Šest na lenošce*), z boku pak části pánského oděvu a deštník – potud rekvizity. Desek se chopí dva herci a začnou střídavě číst. Starší z nich je Hanuš Bor, mladší Kryštof Krhovják. Lesterovými slovy nám představí jeho

rodinné zázemí, školní léta, potěšení z jazzu, přátelské životní rádce (zejména Jana Rychlíka) a především nám přiblíží seznámení s Josefem Škvoreckým na Filozofické fakultě UK – a jejich celoživotní přátelství a spolupráci. Škvoreckého dopisy z jeho prvního učitelského místa v Polici nad Metují jsou brilantní ukázkou vtipu a sarkasmu, s nimiž jejich pisatel dokázal přežívat osobně hodně těžké časy. V první půli pořadu zazní i živá hudba – Hanuš Bor usedne ke klavíru a jeho kolega zazpívá píseň *W+V+J Evropa volá!*. Při té příležitosti oblékne i části oděvu visící na zdi a předvede mladého muže oné doby. Z dramaturgického hlediska se dalo předpokládat, že se podobného živého výstupu dočkáme i ve druhé části (když to pánům navíc tak dobře šlo!), ale bohužel se tak nestalo; program nicméně vhodně oživí i reprodukované jazzové melodie. Za vrcholnou scénu považují záznam rozhovoru s Louisem Armstrongem z března 1965, kdy Lubomír Dorůžka působil v roli osobního průvodce a tlumočnicka jazzové hvězdy během její pražské návštěvy. Scénář je bohužel doveden přibližně jen do šedesátých let a program večera končí náhle, bez předchozího varování, navíc teprve zhruba v půli Dorůžkova života.

Pořad byl poprvé uveden 30. září 2020. Při první repríze 5. října bylo obecenstvo s výkony herců spokojeno, i když občas bylo patrné, že oba aktéři nemají obsáhlý text ještě zcela zažitý. Skvělý materiál, který ovšem nebyl úplně využit, možná přiměje přítomné, aby se k citovaným knihám vrátili a obraz skvělého a originálního znalce a popularizátora jazzu Lubomíra Dorůžky si doplnili vlastní četbou.

Byla jsem překvapena, že k tomuto pořadu nebyl – podobně jako v případě četby z románu Zdeny Salivarové *Hněj země* v témže divadle – vydán program ani informační leták (v předsáli byly vyloženy mnohé, bohužel však jen na všechna ostatní představení

Městských divadel pražských). Časopis MDP *Moderní divadlo* sice o pořadu informoval v době jeho příprav v posledním čísle minulé sezóny, v aktuálním prvním čísle 2020/21 však premiéra zmíněna není; jména herců jsem si proto musela dodatečně vyhledat na internetu.

Markéta Staňková

Hanuš Bor a Kryštof Krhovják na malé scéně Divadla ABC připomínají osobnost Lubomíra Dorůžky

Foto Archiv MDP

Obsah

Vážení čtenáři..... 1

STUDOVNÁ

Josef Škvorecký: Život v našem městě (pojednání)..... 2

STUDIE A ČLÁNKY

Karel Hvizďala: Plachý vypravěč z Náchoda..... 11

Michal Příbář: Vaše dílo nebude vydáno..... 19

ROZHOVOR

Kristina Žantovská: Nedržet se formátu, ale obsahu.

Rozhovor s Petrem a Davidem Dorůžkovými..... 28

KNIHY, KTERÉ NEVYŠLY V 68 PUBLISHERS

Veronika Košnarová: Pražští surrealisté v Torontu?..... 34

ZE SPOLEČNOSTI

(zar): Literární akademie znovuzrozená 38

(plg): Apollinaire v překladu Petra Šrůty..... 40

Michal Příbář: Rozloučení s Iljou Matoušem..... 41

UDÁLOSTI

Lydia Baštecká: Škvorečtí v Knihovně Václava Havla..... 45

Odložená vernisáž výstavy v Praze 2 47

Komplikace s valnou hromadou..... 47

Premiéra Honzlové se chystá na prosinec 48

Rozhovor s Petrem Kroutilem 48

KRONIKA

RECENZE

Markéta Staňková: Taxe zase ozvi, Errole!..... 51